

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БАС ПРОКУРАТУРАСЫНЫҢ
ЖАНЫНДАҒЫ ҚҰҚЫҚ ҚОРҒАУ ОРГАНДАРЫ АКАДЕМИЯСЫ

«ЖАЛҒАН ШОТ-ФАКТУРАЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУҒА
БАЙЛАНЫСТЫ ҚЫЛМЫСТАР БОЙЫНША СОТҚА ДЕЙІНГІ ІС
ЖҮРГІЗУДІ ҰЙЫМДАСТЫРУ»

ЖАМАШОВ Куаныш Низамиддинович

Магистрлік жоба
«7М12301» құқық қорғау қызметі магистратурасы үшін

Магистрант:
ЖАМАШОВ Куаныш Низамиддинович

Ғылыми жетекші:
Августхан Сырым,
PhD докторы,
3-институттың арнайы-заң пәндері
кафедрасының аға оқытушысы

Қосшы, 2022 жыл

РЕЗЮМЕ

Структура диссертации построена в соответствии с целью и задачами диссертационного исследования, состоит из введения, трех разделов (включающие шесть подразделов), заключения, списка использованных источников и приложения.

Цель исследования заключалась в выработке организационно-правовых рекомендаций по совершенствованию досудебного производства по преступлениям, связанным с использованием фиктивных счетов-фактур. Результаты исследования нашли свое отражение в положениях, выдвинутых на защиту.

RESUME

The structure of the dissertation is constructed in accordance with the purpose and objectives of the dissertation research, consists of an introduction, two sections (including eight subsections), a conclusion, a list of sources used and an appendix.

The purpose of the study was to develop organizational and legal recommendations for improving pre-trial proceedings on crimes related to the use of fictitious invoices. The results of the study are reflected in the provisions put forward for protection.

ТҮЙІНДЕМЕ

Диссертацияның құрылымы диссертациялық зерттеудің мақсаты мен міндеттеріне сәйкес құрылған, кіріспеден, екі бөлімнен (сегіз бөлімнен тұратын), қорытындыдан, пайдаланылған дереккөздер тізімінен және қосымшадан тұрады.

Зерттеудің мақсаты жалған шот-фактураларды пайдалануға байланысты қылмыстар бойынша сотқа дейінгі іс жүргізуді жетілдіру бойынша ұйымдастырушылық-құқықтық ұсынымдар әзірлеу болды. Зерттеу нәтижелері қорғауға ұсынылған ережелерде көрініс тапты.

МАЗМҰНЫ

КІРІСПЕ

1. Жалған шот-фактураларды пайдалануға байланысты қылмыстардың криминологиялық белгілері

1.1 Жалған шот-фактураларды пайдалануға байланысты қылмыс ұғымы және оның негізгі белгілері

1.2 Қылмыстық құқық бұзушылықтарды жасайтын адамдардың криминологиялық сипаттамасы

2. Жалған шот-фактураларды пайдалануға байланысты қылмыстардың қылмыстық-құқықтық аспектілері

2.1 Қылмыстық құқық бұзушылықтардың объективті белгілері

2.2 Қылмыстық құқық бұзушылықтардың субъективті белгілері

3. Жалған шот-фактураларды пайдалануға байланысты қылмыстар бойынша сотқа дейінгі іс жүргізуді жетілдіру жөніндегі ұйымдастырушылық-құқықтық ұсынымдар

3.1 Жалған шот-фактураларды пайдалануға байланысты қылмыстар бойынша сот және тергеу практикасын талдау

3.2 Қолданыстағы заңнаманы жетілдіру бойынша ұсыныстар

ҚОРЫТЫНДЫ

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

КІРІСПЕ

Зерттеу тақырыбының өзектілігі

2020 жылы Қазақстанда экономикалық қылмыстар саны 1 294 құрады (2019 жылы – 1 053). Мұндай ақпарат ҚР Бас прокуратурасының Құқықтық статистика және арнайы есепке алу жөніндегі комитетінің сайтында орналастырылған. Бас прокуратураның деректері экономикалық қылмыстардан келтірілген залал мөлшерінің екі есе ұлғаюын көрсетеді – 2019 жылғы 62,9 млрд. - тан 2020 жылы 164,8 млрд. - қа дейін. Бұл соманың басым бөлігі – мемлекетке келтірілген залал-155,1 млрд.теңге.

Жалған шот-фактураларды жазып берумен байланысты қылмыстардан келтірілген залал бес есе - 5,5 млрд. теңгеден 26,7 млрд. теңгеге дейін өсті.

Осылайша, мысалы, К.азаматы мүліктік пайда алу мақсатында заңсыз іс-әрекеттер жасауға қылмыстық ниеті бар жалпы сомасы 634 млн. теңгеге жалған шот-фактуралар жазып берді және оларды іске асыруға әрекет жасаған кезде же-дел-ізвестіру іс-шаралары барысында Шымкент қаласы бойынша ЭТД қызмет-керлерімен ұсталды. Шымкент қаласы Абай аудандық сотының шешімімен ол 216-баптың 3-бөлігінде көзделген қылмысты жасағаны үшін кінәлі деп танылды (іс жүзінде жұмыстар орындалмай, қызметтер көрсетілмей, тауарлар тиіп-жөнелтілмей шот-фактура жазу бойынша іс-әрекеттер жасау; ҚР ҚК салық және (немесе) бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдерді төлеуден жалтару 3 жылға шартты түрде бас бостандығынан айыру түріндегі жаза тағайындалды.

Басқа бір мысал. Алматылықтар 6 млрд. теңгеге жалған шот-фактураларды жазып берді. Қолма-қол ақшаны ұйымдастырушылар жалған шот-фактураларды нақты жұмыс жасамай-ақ, салықтан жалтаруға көмектесті. Тергеу барысында бұл тұлғалар 2017-2019 жылдар аралығында коммерциялық ұйымдарға іс жүзінде жұмыстар орындалмай, қызметтер көрсетілмей және есеп беретін жеті коммерциялық компания арқылы жалпы сомасы алты миллиард

теңгеден астам сомаға тауарды жөнелтпей жалған шот-фактураларды жазып беру арқылы салық төлеуден жалтару бойынша қызметтер көрсеткені анықталды. Сол арқылы адамдар тобында алдын ала сөз байласу арқылы әрекет ете отырып, мемлекетке аса ірі залал келтіре отырып, құқық бұзушылық жасады. Алматы қаласы Түрксіб аудандық сотының үкімімен үшеуі де ҚК-нің 28-бабы, 3-бөлігі, 29-бөлігі, 5-бөлігі, 216-бөлігі, 3-бөлігі "іс жүзінде жұмыстар орындалмай, қызметтер көрсетілмей және тауар тиесп-жөнелтілмей шот-фактура жазу бойын-ша іс-әрекеттер жасау"бойынша кінәлі деп танылды.

Мұндай мысалдар күн сайын артып келеді.

Осыған байланысты зерттеу тақырыбы өте өзекті болып көрінеді.

Диссертациялық зерттеудің мақсаттары мен міндеттері.

Диссертациялық зерттеудің мақсаты жалған шот-фактураларды пайдалануға байланысты қылмыстар бойынша сотқа дейінгі іс жүргізуді жетілдіру бойынша ұйымдастырушылық-құқықтық ұсыныстар әзірлеу болып табылады.

Аталған мақсатқа жету үшін келесі міндеттер қойылған:

- жалған шот-фактураларды пайдалануға байланысты қылмыстар бойынша сот және тергеу практикасын талдау;
- жалған шот-фактураларды қолдана отырып, қылмыстарды анықтау мен жолын кесудің құқықтық негіздерін зерттеу;
- шет мемлекеттерде жалған шот-фактураларды пайдалануға байланысты қылмыстарды тергеу практикасын қарау;
- қаралып отырған санаттағы қылмыстық істер бойынша құқықтық құралдарды жетілдіру және дәлелдеудің бірыңғай әдістемесін қалыптастыру бойынша ұсыныстар әзірлеу.

Диссертациялық зерттеудің объектісі мен пәні.

Зерттеу нысаны жалған шот-фактуралар болып табылады.

Жалған шот-фактураларды пайдалануға байланысты қылмыстар бойынша сотқа дейінгі іс жүргізуге қатысушылар арасындағы құқықтық қатынастар зерттеу объектісі болып табылады.

Диссертациялық зерттеудің әдістемесі мен әдістемесі.

Зерттеудің әдіснамалық базасын диалектикалық әдістің ережелері, сондай-ақ ғылыми зерттеудің жалпы ғылыми және арнайы әдістерін қолдану құрайды: аналогия, талдау, салыстыру, синтез, логика, жүйелік-құрылымдық әдіс, тарихи, салыстырмалы-құқықтық, статистикалық және басқа әдістер.

Зерттеудің нормативтік базасын Қазақстан Республикасының Конституциясы, қылмыстық іс жүргізу заңнамалары, ведомстволық нормативтік актілер құрайды.

Зерттеудің теориялық негізі диссертацияның библиографиялық бөлімінде көрсетілген авторларға тиесілі қылмыстық саясат, қылмыстық құқық теориясы бойынша жұмыстар болды.

Эмпирикалық базаны үкімдермен, сотқа дейінгі тергеп-тексеру материалдарымен, оның ішінде тоқтатылған қылмыстық істермен, Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасының жанындағы Құқықтық статистика және арнайы есепке алу жөніндегі комитеттің статистикалық деректерімен, сондай-ақ өзге де ресми жарияланған деректермен іріктеп танысу нәтижелері жасайды. Автордың құқық қорғау органдарындағы жеке жұмыс тәжірибесін пайдалану көзделуде.

Эмпирикалық материалдарды жинау Қазақстан Республикасының аумағында жүргізілді.

Ғылыми жаңалық

Қазақстан Республикасында алғаш рет «ЖАЛҒАН ШОТ-ФАКТУРАЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУҒА БАЙЛАНЫСТЫ ҚЫЛМЫСТАР БОЙЫНША СОТҚА ДЕЙІНГІ ІС ЖҮРГІЗУДІ ҰЙЫМДАСТЫРУ» тақырыбына зерттеу жүргізілді. Жүргізілген зерттеу нәтижесінде жалған шот-фактураларды пайдалануға байланысты қылмыстар бойынша сотқа дейінгі іс жүргізуді жетілдіру бойынша ұйымдастырушылық-құқықтық ұсынымдар әзірленді. Зерттеу нәтижелері қорғауға ұсынылған ережелерде көрініс тапты.

Қорғауға шығарылатын тұжырымдар:

Баяндалғанды назарға ала отырып, көлеңкелі экономика деңгейін төмендетуге және жосықсыз компаниялармен күреске бағытталған мынадай өзгерістер мен толықтырулар енгізу ұсынылады, бұл тұтастай алғанда көлеңкелі айналымды айтарлықтай қысқартуға мүмкіндік береді.

Атап айтқанда, ұсынылады:

-шот-фактураны жазып беруге байланысты іс-әрекет жасау мақсатын нақтылау, жазып берілген шот-фактура сомасына штрах-тың еселігін айқындау арқылы ҚК-нің 216-бабын түзету;

-Жеке тұлғаларға "бір күндік фирмаларды" құру, бизнес-сәйкестендіру нөмірлерін алу үшін бөгде тұлғаның құжаттарын ұсыну, БСН алу үшін бөгде тұлғалардың дербес деректерін заңсыз пайдалану үшін жауапкершілік белгілеу;

- жалған құжаттарды іске асырғаны үшін ұстау және күзетпен ұстау мүмкіндігін қарастыру.

Сонымен қатар, келесі құжаттар әзірленді

1. ҚР ҚК 216-бабы бойынша қылмыстық істер бойынша жұмыс тәжірибесі бар құқық қорғау органдарының практикалық қызметкерлері мен адвокаттардан сұхбат алу парағы.(1 қосымша).
2. АНАЛИТИКАЛЫҚ АНЫҚТАМА жалған шот-фактураларды жазып беруге байланысты қылмыстық істер бойынша жұмыс тәжірибесі бар құқық қорғау органдарының практикалық қызметкерлері мен адвокаттардан сұхбат алу нәтижелері бойынша (2 қосымша).

1 ЖАЛҒАН ШОТ-ФАКТУРАЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУҒА БАЙЛАНЫСТЫ ҚЫЛМЫСТАРДЫҢ КРИМИНОЛОГИЯЛЫҚ БЕЛГІЛЕРІ

1.1 Жалған шот-фактураларды қолданумен байланысты қылмыстың түсінігі және негізгі белгілері

Мемлекет басшысы 2020 жылғы 1 қыркүйектегі "Қазақстан жаңа жағдайда: іс-қимыл уақыты" атты Қазақстан халқына Жолдауында экономика халықтың әл-ауқатын арттыру үшін жұмыс істеуге міндетті екенін, сондай-ақ сыбайлас жемқорлықтың көлеңкелі экономикамен қоректенетінін атап өтті.

Мемлекет басшысы көлеңкелі экономикаға қарсы іс - қимылды күшейту, капиталдарды шығаруға, салық төлеуден жалтаруға қарсы күресті қатаңдату қажеттігі туралы 2019 жылғы 2 қыркүйектегі "сындарлы қоғамдық диалог – Қазақстанның тұрақтылығы мен өркендеуінің негізі" атты Қазақстан халқына Жолдауында да көтерген болатын.

Қазақстан Республикасы Президентінің 2021 жылғы 15 қазандағы № 674 Жарлығымен бекітілген Қазақстан Республикасының 2030 жылға дейінгі құқықтық саясат тұжырымдамасы (бұдан әрі-тұжырымдама) мемлекеттің құқықтық саясаты саласындағы мемлекеттік жоспарлау жүйесінің тиісті құжаттарын, Қазақстан Республикасы Үкіметінің заң жобалау жұмыстарының перспективалық және жыл сайынғы жоспарларын, Қазақстан Республикасының нормативтік құқықтық актілерінің жобаларын әзірлеу үшін негіз болып табылады.

Тұжырымдаманың 4.2 және 4.10-тармақтары нормашығармашылықты жетілдірудің объективті қажеттілігін іске асырмай, қоғамдағы экономикалық, әлеуметтік, мәдени және өзге де процестерге оң ықпал ету мүмкін емес, сондай-ақ қылмыстық құқық бұзушылықтар бойынша жаза тағайындау

тетіктерін жетілдіруге бағдарлай отырып, қылмыстық-құқықтық реттеудің жазалау, қалпына келтіру және алдын алу құралдарының теңгерімділігі маңызды болып табылатынын атап көрсетеді.

"Ағымдағы жағдайды талдау" тұжырымдамасының 1-бөлімінде капиталды елден қайтарымсыз шығаруға байланысты проблемаға ерекше назар аудару керек делінген.

Тұжырымдаманың "құқық қорғау және сот жүйелері мен құқық қорғау институттарын дамытудың негізгі бағыттары" деген 5-бөлімінде уәкілетті мемлекеттік органдар "көлеңкелі" экономикаға қарсы күресті күшейтуге шоғырланатыны атап өтілді.

Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2021 жылғы 24 тамыздағы №576 қаулысымен көлеңкелі экономикаға қарсы іс - қимыл жөніндегі 2021 – 2023 жылдарға арналған кешенді іс-шаралар жоспары бекітілді, оған сәйкес көлеңкелі экономиканың деңгейін төмендетуге, атап айтқанда, салықтар мен кедендік төлемдерді төлеуден жалтаруға қарсы күреске, оның ішінде фирмаларға қарсы іс-қимыл жөніндегі іс-шаралар іске асырылады -"бір күндік " және қылмыстық қолма-қол ақша.

Ресми статистикаға сәйкес Қазақстандағы көлеңкелі экономиканың үлесі жалпы ішкі өнімнің (бұдан әрі – ЖІӨ) 19% – ын құрайды, бұл ретте көлеңкелі экономиканың ең көп үлесі саудаға келеді-30% - ға дейін.

Көлеңкелі экономика деңгейін кезең-кезеңімен жыл сайынғы төмендету болжамы Қазақстан Республикасы Президентінің 2018 жылғы 15 ақпандағы №636 Жарлығымен бекітілген Қазақстан Республикасының 2025 жылға дейінгі ұлттық даму жоспарында айқындалған.

Осы ұлттық жоспардың 2025 жылға дейінгі стратегиялық көрсеткіштер картасына сәйкес нәтиже көрсеткіші: ЖІӨ - дегі қадағаланбайтын көлеңкелі экономиканың үлесі (болжамдар) - 27,0% (2020 ж.), 23,1% (2021 ж.), 21,5% (2022 ж.), 19,9% (2023 ж.), 18,2% (2024 ж.) құрайды., 16,6% (2025 ж.

Көлеңкелі экономикаға қарсы іс-қимыл жөніндегі 2021-2025 жылдарға арналған іс-шаралардың кешенді жоспарынан көрініп тұрғандай,

экономиканың көлеңкеге кетуінің негізгі себептері мыналар болып табылады:

1. Қолма-қол есеп айырысу нысанын төмендету үшін экономикалық, инфрақұрылымдық ынталандырулардың жетілмегендігі;
2. Әкімшілік кедергілер және ашық кәсіпкерлікті мемлекеттік қолдаудың жеткіліксіз деңгейі;
3. Заңсыз әрекеттің теріс әсері;
4. Көлеңкелі экономикадан өз еркімен шығу үшін азаматтар мен кәсіпкерлерді ынталандырудың жеткіліксіз шаралары;
5. Экономикалық дағдарыс жағдайында халықтың әлеуметтік қорғалу деңгейінің төмендеуі.

2009 жылға дейін ҚР ҚК-де (1997 ж.редакциясында) азаматқа, ұйымға, мемлекетке ірі, аса ірі залал келтірген мүліктік пайда алу мақсатында жұмыстар орындалмай, қызметтер көрсетілмей, тауарлар тиеп-жөнелтілмей шот-фактураны жазып беруді көздейтін іс-әрекет үшін қылмыстық жауапкершілік болған жоқ [34].

Ол алғаш рет 2009 жылдың соңында, кодекс 192-1-баппен толықтырылды-ҚР 2009 жылғы 08 желтоқсандағы Заңымен [35], кейіннен оған өзгерістер мен толықтырулар енгізілді. Осы Заңмен жалған кәсіпкерлік үшін жауапкершілікті көздейтін ҚР ҚК 192-бабының редакциясы өзгертілді, ол да бірнеше рет өзгерістерге ұшырады, оның ішінде ескертпемен толықтырылды.

Жалған кәсіпкерлік үшін қылмыстық жауапкершілік жеке кәсіпкерлік субъектісі жасаған барлық мәмілелер құқыққа қарсы мақсаттарды көздеген және бұл азаматқа, ұйымға немесе мемлекетке ірі немесе аса ірі залал келтірген жағдайда ғана басталғаны да жаңалық болды.

Ескертудің 1-тармағында заңсыз мақсаттарды көздейтін мәмілелер ұғымына не кіретіні, оларды жасағаны үшін адам қылмыстық жауапкершілікке тартылатыны түсіндірілген.

Айта кетейік, заңсыз мәмілелер тізімі ҚР АҚ 157-190-баптан туындағанына сәйкес келмеді [36].

ҚР ҚК-нің 192-бабының нормасына сәйкес ҚР ҚК-нің 192-1-бабының диспозициясы қалыптастырылды, оған сәйкес тауарлар тиелмей, олардың құқыққа қарсы мақсаттарын көздейтін және ірі қара малға зиян келтірмей мәмілелер (мәмілелер) жасағаны үшін (оның ішінде шот-фактураны пайдалану жолымен) жауапкершілік басталды. азаматқа, ұйымға немесе мемлекетке келтірілген залал. ҚР ҚК 190-бабына ескертудің 3-тармағында ҚР ҚК 192-1-бабында және 7-тараудың басқа баптарында көрсетілген тұлғаларға келтірілген ірі және аса ірі залалды айқындау берілді.

Осылайша, ҚР ҚК-нің осы нормалары заң шығарушының ойы бойынша жұппен жұмыс істеуге тиіс болатын және жалған кәсіпкерлікпен айналысатын тұлғалар да, сондай-ақ "кәсіпкерлік қызметті жүзеге асыру ниеті жоқ" мәмілелер жасау арқылы оларға ықпал еткен адамдар да, оның ішінде шот-фактураларды іс жүзінде берместен жазып беру арқылы қылмыстық жауаптылыққа тартылуы тиіс болатын жұмыстарды орындау, қызметтерді көрсету, тауарларды жөнелту.

2014 жылы жаңа ҚР ҚК (бұдан әрі - ҚК) қабылданды, ол 2015 жылғы 1 қаңтардан бастап күшіне енді [37]. Жаңа Қылмыстық кодекстің қабылдануымен және оның заңды күшіне енуімен ҚР ҚК қолданысы тоқтатылды (1997 ж. редакциясында) онымен көп жағдайда кеңес құқығына негізделген қылмыстық заңнаманың тұтас дәуірі де кетті.

Жаңа ҚК - де бұрын бұрынғы Кодексте сақталған, бірақ баптардың нөмірленуі өзгерген іс - әрекеттер (215-бап-жалған кәсіпкерлік және 216-бап- іс жүзінде жұмыстар орындалмай, қызметтер көрсетілмей, тауарлар тиіп-жөнелтілмей шот-фактураларды жазып беру жөніндегі іс-әрекеттер жасау). Сонымен қатар, Кодекстің бұл баптары тек мәтіндік қана емес, мазмұны бойынша да өзгерді.

Атап айтқанда, ҚК-нің 215-бабынан бұрын ҚР ҚК-нің 192-бабының диспозициясында (1997 ж. редакциясында) болған "егер жасалған барлық

мәмілелер құқыққа қарсы мақсаттарды көздесе" деген сөйлем алынып тасталды.

Осыған сәйкес Қылмыстық Кодекстің 216-бабының диспозициясының мазмұны өзгерді. Атап айтқанда, одан "мәмілелер (мәмілелер)" деген сөз алынып, оның орнына "әрекет" деген сөз қолданылады. Сондай-ақ, ҚР ҚК 192-1-бабымен салыстырғанда мақаланың атауы да өзгерді (1997 ж. редакциясында).

Актінің құрамы материалдық, яғни жауапкершілік азаматқа, ұйымға немесе мемлекетке үлкен немесе аса үлкен зиян келтірген жағдайда туындайды. Ірі немесе аса ірі залал деп ТҮСІНІЛЕТІНІ ҚК-нің 3-бабының 3) және 38) - тармақтарында көрсетілген (глоссарий).

ҚК-нің 216-бабының атауы мен диспозициясында "мәмілелер (мәмілелер)" деген сөздер алынып тасталғанына қарамастан және онымен байланысты барлық нәрсе болса да, мәміле ҚР АҚ-нің 4-тарауында көзделген мағынада көзге көрінбейді. Өйткені, шот-фактураны шығару, жұмыстарды орындау, қызметтерді көрсету немесе тауарларды жөнелту, баптың диспозициясында көрсетілген тұлғалармен мәміле болмаған кезде іс-әрекеттің өзі мағынасыз.

Шот-фактура жеке кәсіпкерлік субъектілері арасындағы құқықтарды және міндеттерді (құқықтық қатынастарды) туындататын құжат болып табылмайды, ал егер ол жазып берілсе де, бұл ретте баптың диспозициясында көрсетілген адамдар арасында мәміле жасалмаса және Шартқа қол қойылса, онда бұл қылмыс болып табылмайды.

Шот-фактура қаржы-салық құжаттарына жатады, құқықтық ереже, реттеу, толтыру, жазып беру мерзімдері, оларға өзгерістер мен толықтырулар енгізу тәртібі және т.б., қолданыстағы заңнамаға сәйкес жүргізіледі [38, 39]. Осы заңнаманы бұзғаны үшін басқа жауапкершілік (тәртіптік немесе әкімшілік) туындайды [40].

2017 жылы ҚК-нің 215-бабы декриминализацияланды [41]. Қылмыстық Кодекстің 216-бабы сақталған. Алайда, іс-әрекет (жалған кәсіпкерлік)

қылмыс болуды тоқтатқандықтан, Кодекстің осы бабының 2-бөлігінен жалған кәсіпорынды пайдаланғаны үшін жауапкершілікті көздеген 5-т.Алып тасталды.

Осы сәттен бастап ҚК-нің 216-бабын қолданудың жаңа кезеңі басталды, оның практикасы біркелкі емес және дау тудырады. Кейде бұл композиция бастапқыда қылмыстық заңнамаға енгізілген ұстанымға және мақсатқа қайшы келеді.

«ҚК-нің 216-бабының 1-бөлігіне сәйкес, жеке кәсіпкерлік субъектісінің мүліктік пайда алу мақсатында жұмыстарды іс жүзінде орындамай, қызметтер көрсетпей, тауарларды тиеп-жөнелтпей, азаматқа, ұйымға немесе мемлекетке ірі залал келтірген шот-фактура жазу бойынша іс-әрекеттер жасауы-үш мың айлық есептік көрсеткішке дейінгі мөлшерде айыппұл салуға не оның ішінде түзеу жұмыстарына не сегіз жүз сағатқа дейінгі мерзімге қоғамдық жұмыстарға тартуға не үш жылға дейінгі мерзімге бас бостандығын шектеуге не сол мерзімге бас бостандығынан айыруға жазаланады» [41].

«ҚК-нің 216-бабының 2-бөлігіне сәйкес, бірнеше мәрте саралаушы белгілері бойынша, адамдар тобының алдын ала сөз байласуы бойынша, мемлекеттік функцияларды орындауға уәкілеттік берілген адамның не оған теңестірілген адамның, не лауазымды адамның, не жауапты мемлекеттік лауазымды атқаратын адамның бес мың айлық есептік көрсеткішке дейінгі мөлшерде айыппұл салуға не сол мөлшерде түзеу жұмыстарына жазаланады, мүлкі тәркіленіп, ал 4) - тармақта көзделген жағдайларда белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан өмір бойына айыра отырып, бір мың екі жүз сағатқа дейінгі мерзімге қоғамдық жұмыстарға тартуға не бес жылға дейінгі мерзімге бас бостандығын шектеуге не сол мерзімге бас бостандығынан айыруға жазаланады» [41] .

Осы баптың бірінші немесе екінші бөліктерінде көзделген, қылмыстық топ жасаған немесе Қазақстан Кодексінің 216 баб 3 бөліг бойынша аса ірі

залал келтірген іс-әрекеттер мүлкі тәркіленіп, белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан өмір бойына айыра отырып немесе онсыз жеті жылға дейінгі мерзімге бас бостандығынан айыруға жазаланады.

Жалған шот-фактураларды жазып бергені үшін жауапкершілік ҚР Қылмыстық кодексінің үш бабында белгіленген (216 - бап-"іс жүзінде жұмыстар орындалмай, қызметтер көрсетілмей, тауарлар тиесп-жөнелтілмей шот-фактура жазып беру бойынша әрекеттер жасау", 244-ші бап - "азаматтың салық және (немесе) бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдерді төлеуден жалтаруы" және 245-бап - "Салық және (немесе) бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдерді төлеуден жалтару" ҚР Әкімшілік құқық бұзушылық туралы Кодексінің екі бабында (280 - бап-"жалған шот-фактура жазу" және 280-1-бап - "Шот-фактураларды жазып беру тәртібін бұзу, сондай-ақ тауарға енгізілген тауарларды өткізуді есепке алу жүйесін бұзу").

Қазақстан Республикасының Зандары:

1. Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне құқық қорғау жүйесін жетілдіру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы 2017 жылғы 3 шілдедегі №84-VI

2. "Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне қылмыстық іс жүргізу заңнамасын және құқық қорғау және арнаулы мемлекеттік органдардың қызметін жетілдіру мәселесі бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы" 2018 жылғы 12 шілдедегі №180-VI,

3. 2019 жылғы 21 қаңтардағы №217-VI" Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне меншік құқығын қорғауды күшейту, төрелік, сот жүктемесін оңтайландыру және қылмыстық заңнаманы одан әрі ізгілендіру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы " Қазақстан Республикасының Кодексінің 216, 244 және 245-баптары бойынша бірқатар экономикалық құқық бұзушылық түрлері бойынша жауапкершілікті ізгілендіруге бағытталған.

ҚК-нің 216-бабы бойынша қылмыстық жауапкершілік ізгілендірілді.

1-бөлім жаза түрімен толықтырылды-қоғамдық жұмыстарға тарту, жұмыс істеп тұрған кезде-бас бостандығын шектеу және бас бостандығынан айыру.

2-бөлімнен он мың АЕК-тен астам сомаға құқық бұзушылық жасау (3-тармақша) және жалған кәсіпкерлікті пайдалану жолымен (5-тармақша) сияқты саралау белгілері алынып тасталды. Бұдан басқа, 2-бөлікте айыппұл мөлшері 5 мың АЕК-ке дейін азайтылды (3-тен 7 мыңға дейін), бас бостандығын шектеу мерзімдері де 5 жылға дейін азайтылды (3-тен 7 жасқа дейін), бас бостандығынан айыру түріндегі жаза мерзімі 5 жылға дейін төмендетілді (3-тен 7 жасқа дейін), сондай-ақ жаза түрімен толықтырылды-қоғамдық жұмыстарға тарту.

3-бөлім бойынша бас бостандығынан айыру түріндегі құқық бұзушылық үшін санкция 7 жылдан 10 жылға дейінгі мерзімге - 7 жылға дейінгі мерзімге төмендетілді.

Бұл өзгерістер жазаларды тағайындау кезінде төменгі Санкциялар шегін алып тастауды ғана емес, сонымен бірге жаза мерзімдерін төмендетуді де білдіреді.

2017 жылғы 3 шілдедегі №84-VI, 2018 жылғы 12 шілдедегі №180-VI, 2019 жылғы 21 қаңтардағы №217-VI заңдар ізгілендіруге бағытталған қылмыстық кодекске қарағанда, ӘҚБтК-ге ӘҚБтК-нің 280-бабы бойынша айыппұл санкциялары керісінше ұлғайтылды.

ӘҚБтК-дегі кейбір ұғымдарды түсіндіру, атап айтқанда, бұл қаржылық шот-фактура мен Тізбеге енгізілген тауарларды білдіреді,

Қосылған құн салығы бойынша тіркеу есебінде тұрмаған төлеуші, сол сияқты жұмыстарды орындауды, қызметтер көрсетуді, тауарларды тиіп жөнелтуді іс жүзінде жүргізбеген тұлға жазып берген және қосылған құн салығының сомасын қамтитын шот-фактура жалған шот-фактура деп танылады.

Қазақстан Республикасының 2015 жылғы 9 желтоқсандағы Заңымен ратификацияланған Еуразиялық экономикалық одақтың кедендік аумағына тауарларды әкелу мен олардың айналымының кейбір мәселелері туралы хаттамаға сәйкес тауарлар тізбесіне енгізілген тауарларды түсіну керек.

ӨҚБТК-нің 280 - бабына сәйкес салық төлеушінің жалған шот - фактураны жазып беруі шағын кәсіпкерлік субъектілеріне-жүз, орта кәсіпкерлік субъектілеріне-екі жүз, ірі кәсіпкерлік субъектілеріне шот-фактураға енгізілген қосылған құн салығы сомасының үш жүз пайызы мөлшерінде айыппұл салуға әкеп соғады.

Қазақстан Республикасының 2019 жылғы 21 қаңтардағы № 217-VI Заңымен осы бап бойынша айыппұл санкциялары ұлғайтылды. ӨҚБТК-нің бұрынғы редакциясында шағын кәсіпкерлік субъектілеріне - отыз бес АЕК (қазір – жүз), орта кәсіпкерлік субъектілеріне - бір жүз жиырма (қазір – екі жүз), ірі кәсіпкерлік субъектілеріне - шотқа енгізілген қосылған құн салығы сомасының екі жүз пайызы (қазір-үш жүз) мөлшерінде айыппұл салынды.құрылымы.

Тізбеге енгізілген шот-фактураларды жазып беру тәртібін бұзғаны, сондай-ақ тауарларды өткізуді есепке алу жүйесін бұзғаны үшін жауапкершілік ӨҚБТК-де 2015ж. 3-ші желтоқсандағы №432 "Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне салық салу және кедендік әкімшілендіру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы" Қазақстан Республикасы Заңының 280-1-бабымен еңгізілді.V.

ӨҚБТК-нің 280-1-бабының 1-бөлігіне сәйкес салық төлеушінің шот-фактураны электрондық нысанда шығармауы ескерту жасауға әкеп соғады.

Әкімшілік жаза (ескерту) қолданылғаннан кейін бір жыл ішінде қайталап жасалған әрекеттер 2-бөлімге сәйкес шағын кәсіпкерлік субъектілеріне – қырық, орта кәсіпкерлік субъектілеріне – бір жүз, ірі кәсіпкерлік субъектілеріне бір жүз елу айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуға әкеп соғады (ӨҚБТК-нің 280-1-бабының 2-бөлігі).

Салық төлеушінің шот-фактураны мерзімін бұза отырып электрондық нысанда жазып беруі ескерту жасауға әкеп соғады (ӨҚБТК-нің 280-1-бабының 3-бөлігі).

Үшінші бөлікте көзделген, әкімшілік жаза (ескерту) қолданылғаннан кейін бір жыл ішінде қайталап жасалған іс-әрекет шағын кәсіпкерлік субъектілеріне – жиырма, орта кәсіпкерлік субъектілеріне – елу, ірі кәсіпкерлік субъектілеріне бір жүз айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуға әкеп соғады (ӨҚБТК-нің 280-1-бабының 4-бөлігі).

Тауарларды өткізуді есепке алу жүйесін бұза отырып Тізбеге енгізілген тауарларды Қазақстан Республикасының аумағынан тысқары жерлерге әкету кезінде ресімделуі көзделген мемлекеттік кіріс органдарының мөрімен куәландырылған ілеспе құжаттардың болмауы елу айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуға әкеп соғады (ӨҚБТК-нің 280-бабының 5-бөлігі).

Әкімшілік жаза қолданылғаннан кейін бір жыл ішінде қайталап жасалған бұл әрекеттер (50 АЕК) жүз айлық есептік көрсеткіш мөлшерінде айыппұл салуға әкеп соғады (ӨҚБТК-нің 280-бабының 6-бөлігі).

"Электрондық шот-фактуралар" электрондық порталын (жүйесін) енгізу көлеңкелі экономика көлемінің төмендеуіне тиімді әсер етті, атап айтқанда, бір күндік фирмаларды анықтау, жалған шот-фактураларды шығару, жалған кәсіпкерлік белгілерін анықтау мәселелерін шешті.

Азаматтық кодексте мазмұны Қазақстан Республикасы заңнамасының талаптарына сәйкес келмейтін мәмілелердің жарамсыздығының негіздері көрсетілген.

АК-нің 158 бабының 1 бөлігіне сәйкес мазмұны заңнама талаптарына сәйкес келмейтін мәміле, сондай-ақ құқықтық тәртіп негіздеріне көрінеу қайшы келетін мақсатта жасалған мәміле дауланатын болып табылады және сот оны жарамсыз деп тануы мүмкін.

АК-нің 158-бабының 2-бөлігіне сәйкес қылмыстық мақсатқа қол жеткізуге бағытталған, оның құқыққа қайшылығы сот үкімімен (қаулысымен) белгіленген мәміле маңызсыз болады.

Демек, жалған шот-фактураны іс жүзінде орындаусыз, қызмет көрсетусіз, тауарларды жөнелтусіз шығару жөніндегі барлық әрекеттер заңсыз болып табылады, Тараптар арасындағы мұндай мәміле жарамсыз болып табылады және құқықтық салдарға әкеп соқпайды.

Салық кодексінің 1 – бабы 1-тармағының 75) тармақшасына сәйкес-бұл уәкілетті органның ақпараттық жүйесі, ол арқылы электрондық нысанда жазып берілген шот-фактураларды қабылдау, өңдеу, тіркеу, беру және сақтау жүзеге асырылады.

Жеке кәсіпкерлік субъектісімен тауарларды іс жүзінде тиіп-жөнелтпей, жұмыстарды орындамай, қызметтер көрсетпей жасалған (жасалған) шот-фактураны жазып беру жөніндегі іс-әрекет (әрекеттер) бойынша салықтар мен бюджетке төленетін төлемдердің есептелген сомасын есепке жазу немесе қайта қарау бойынша талап қою мерзімдерін салық органы салық міндеттемесі және (немесе) талап ету бойынша салық органына немесе салық органына келіп түскен табыс негізінде заңды күшіне енген сот шешімдері, үкімдері, қаулылары Салық кодексінің 48-бабы 11-тармағына сәйкес талап қою мерзімі шегінде белгіленген.

Бұл норма салық міндеттемесі мен талабы бойынша салық органы бюджетке салықтар мен төлемдердің есептелген, есепке жазылған сомасын есептеуге, есептеуге немесе қайта қарауға құқылы мерзімдер белгіленгенін білдіреді. Жалпы мерзім үш жылға, салық төлеушілердің жекелеген санаттары үшін-бес жылға белгіленген.

Салық кодексінің 140-бабының 1-бөлігіне сәйкес салықтық тексерулер кешенді, тақырыптық, үстеме тексеру, хронометраждық зерттеп-тексеру нысанында жүзеге асырылады.

Осы баптың 4-тармағына сәйкес, камералдық бақылау нәтижелері бойынша іс жүзінде жұмыстар орындалмай, қызметтер көрсетілмей, тауарлар тиелмей жүзеге асырылған (жүзеге асырылған) деп сотпен жасалған шот-фактура жазып беру бойынша іс-әрекет (іс-қимылдар) бойынша бұзушылықтар анықталған жағдайда, салық органдары Қазақстан

Республикасының заңнамасына сәйкес тақырыптық тексерулерді жүзеге асыруға құқылы емес. осы мәселе бойынша:

- "камералдық бақылау нәтижелері бойынша анықталған бұзушылықтарды жою туралы хабарламаны салық төлеушіге (салық агентіне) жіберу";

- "осы Кодекстің 115-бабының 5-тармағында белгіленген камералдық бақылау нәтижелері бойынша анықталған бұзушылықтарды жою туралы хабарламаны орындау бойынша мерзімнің өтуі".

Салық кодексінің 142-бабы 1-бөлігінің 3), 3-1) және 22) тармақшаларына сәйкес салық органы салық төлеушіге (салық агентіне) қатысты мынадай мәселелер бойынша жүргізетін тексеру тақырыптық тексеру болып табылады:

- іс жүзінде жұмыстар орындалмай, қызметтер көрсетілмей, тауарлар тиеп-жөнелтілмей жасалуын сот жүзеге асырған (жүзеге асырылған) деп таныған шот-фактураны шығару бойынша іс-қимыл (іс-қимылдар) бойынша салық міндеттемесін айқындауды қамтиды;

- іс жүзінде жұмыстар орындалмай, қызметтер көрсетілмей, тауарлар тиеп-жөнелтілмей шот-фактура жазу бойынша іс-әрекеттер жасау фактісі бойынша сотқа дейінгі тергеу жүргізілетін салық міндеттемесін айқындау;

- шот-фактураларды жазып беру және электрондық нысанда тәртібін сақтау.

Салық кодексінің 145-бабы 1-тармағына сәйкес салықтық тексерулер 2 түрге бөлінеді:

- 1) тәуекел дәрежесін бағалау негізінде Ерекше тәртіп бойынша жүргізілетін салықтық тексерулер болады;

- 2) жоспардан тыс салықтық тексерулерді жүзеге асырады.

Осы баптың 3-бөлігінің 10) тармақшасына сәйкес, іс жүзінде жұмыстар орындалмай, қызметтер көрсетілмей, тауарлар тиеп-жөнелтілмей жасалуын сот жүзеге асырды (жүзеге асырылды) деп таныған шот-фактура жазу

бойынша іс-әрекет (әрекеттер) бойынша салық міндеттемесін айқындау мәселелері бойынша жоспардан тыс тексеру жүргізілуі мүмкін.

Салықтық тексеру аяқталғаннан кейін бұзушылықтар анықталған жағдайда салық төлеушіге хабарлама жіберіледі (Салық кодексінің 159-бабы 1-тармағы).

Осы баптың 10-тармағының 4) тармақшасына сәйкес, егер жоспардан тыс салықтық тексеру жүргізу кезінде бір салық кезеңі ішінде бір мәселе бойынша салық органы салық төлеушінің ол болса, салық төлеушіге қатысты осындай бұзушылық үшін салық төлеушіге қатысты салық заңнамасын бұзу фактісі анықталған болса, әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша бастауға болмайды, ал басталған іс тоқтатылуға жатады, мұндай ереже салық заңнамасының бұзылуына қолданылмайды, сот үкімі немесе қаулысы заңды күшіне енгеннен кейін жасалған (жасалған) шот-фактура жазу бойынша іс-әрекеттер (әрекеттер) бөлігінде анықталған, егер салық органы мұндай іс-әрекеттер (әрекеттер) туралы мәліметтерді алғаш рет кез келген іс-әрекеттер (әрекеттер) аяқталғаннан кейін алса осындай іс-әрекеттер (әрекеттер) жасалған (жасалған) салық кезеңінің алдыңғы салықтық тексерулерінен.

"Салық және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдер туралы "Қазақстан Республикасының кодексіне (Салық Кодексі) және "салық және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдер туралы (Салық кодексі)" Қазақстан Республикасының 2021 жылғы 20 желтоқсандағы №85-VII Кодексін қолданысқа енгізу туралы "Қазақстан Республикасының Заңына толықтырулармен өзгерістер енгізу туралы" ҚР Заңымен Салық кодексі 176-1-баппен толықтырылды (Еуразиялық экономикалық одақтың кедендік аумағына әкелінген тауарлар айналымының қадағалануы).

Салық Кодексінің 176-1-бабы 2-тармағына сәйкес Қазақстан Республикасы ратификациялаған халықаралық шартта айқындалған тәртіппен және мерзімдерде бақылануға жататын тауарлар және осындай тауарлардың айналымына байланысты операциялар туралы мәліметтерді

жинауды, есепке алуды және сақтауды қамтамасыз ететін электрондық шот-фактуралардың ақпараттық жүйесі ұлттық бақылану жүйесі болып табылады.

Қадағалауға жататын тауарлар айналымын жүзеге асыратын салық төлеушілер:

-техникалық іркілістерден, байланыс құралдары (телекоммуникациялық желілер және интернеттің ақпараттық-телекоммуникациялық желісі) жұмысындағы бұзушылықтардан, электр энергиясының ажыратылуынан туындаған ақпараттық жүйелердің ақаулығына байланысты, сондай-ақ электрондық құжаттар түрінде ресімдеу мүмкін болмаған жағдайды қоспағанда, ілеспе құжаттарды электрондық құжаттар түрінде ресімдеу Қазақстан Республикасы ратификациялаған халықаралық шартта белгіленген тәртіппен;

- қадағалаудың ұлттық жүйесіне енгізілуге жататын толық және анық мәліметтерді ұсынуға міндетті.

Қадағаланатын ұлттық жүйенің ілеспе құжаты электрондық шот-фактура болып табылады (Салық Кодексінің 176-1-бабының 3-тармағы)

. ҚІЖК-нің жекелеген нормаларына талдау ҚК-нің 216-бабы бойынша күзетпен ұстау түріндегі бұлтартпау шарасын қолдану жөнінде ұсынылып отырған нормаларға байланысты жүргізілді.

ҚІЖК-нің 18-тарауы бұлтартпау шараларына қатысты мәселелерді, оның ішінде оны қолдануға арналған негіздерді қамтиды.

"Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің 217, 218, 231, 234, 248 және 249-баптарында көзделген қылмыстық құқық бұзушылықтардан басқа, ҚІЖК-нің 136-бабының 3-бөлігіне сәйкес, Экономикалық қызмет саласында қылмыстар жасағаны үшін күдікті, айыпталушы адамдарға күзетпен ұстау түріндегі бұлтартпау шарасы қолданылмайды, бұған Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің 217, 218, 231, 234, 248 және 249-баптарында көзделген осы Кодекстің 147-бабы бірінші бөлігінің 4) және 5) тармақтарында көзделген жағдайларда жүргізіледі" [34].

ҚІЖК-нің 137-бабының 1-бөлігіне сәйкес бұлтартпау шаралары:

- 1) ешқайда кетпеу туралы қолхат және тиісті мінез-құлқы;
- 2) жеке кепілгерлік;
- 3) әскери қызметшіні әскери бөлім қолбасшылығының байқауда ұстауына беру;
- 4) кәмелетке толмаған адамды қарауда ұстауға беру;
- 5) кепіл;
- 6) үйде қамауға алу;
- 7) күзетпен ұстауға міндетті.

"ҚІЖК-нің 147-бабының 1-бөлігіне сәйкес бұлтартпау шарасы ретінде күзетпен ұстау судьяның санкциясымен ғана және басқа, қатаңдығы аз бұлтартпау шараларын қолдану мүмкін болмаған кезде заңмен бес жылдан астам мерзімге бас бостандығынан айыру түріндегі жаза көзделген қылмысты жасаған күдіктіге, айыпталушыға, сотталушыға қатысты ғана қолданылады. Ерекше жағдайларда бұл бұлтартпау шарасы, егер заңда бес жылға дейінгі мерзімге бас бостандығынан айыру түріндегі жаза көзделген қылмысты жасады деп күдік келтірілген адамға, айыпталушыға, сотталушыға қатысты қолданылуы мүмкін" [34]:

- 1) оның Қазақстан Республикасының аумағында тұрақты тұрғылықты жері болмаса;
- 2) оның жеке басы анықталмаса;
- 3) ол бұрын таңдалған бұлтартпау шарасын немесе процестік мәжбүрлеу шарасын бұзса;
- 4) ол қылмыстық қудалау органдарынан немесе соттан жасырынуға тырысса немесе жасырынса;
- 5) оған ұйымдасқан топтың немесе қылмыстық қоғамдастықтың (қылмыстық ұйымның) құрамында қылмыс жасады деп күдік келтірілсе;
- 6) оның бұрын жасалған ауыр немесе аса ауыр қылмысы үшін соттылығы болса;
- 7) оның қылмыстық әрекетті жалғастыруы туралы деректер бар.

Адамның ҚР аумағында тұрақты тұратын орны болмаған жағдай күзетпен ұстау түріндегі бұлтартпау шарасын таңдау үшін жалғыз негіз болып табылмайды (ҚІЖК-нің 147-бабының 1-1-бөлігі).

"Осы баптың екінші бөлігінде бұлтартпау шарасын таңдаудың рәсімдік мәселелері, атап айтқанда, кезекшілікте бұлтартпау шарасын таңдау қажет болған кезде-күзетпен ұстау, тексеріп қарауды осы шараны қолдануға санкция беру туралы сот өтінішхатын қозғау туралы қаулы шығаратыны туралы көрсетілген. Қаулыға өтінішхаттың негізділігін растайтын қылмыстық іс материалдарының куәландырылған көшірмелері қоса беріледі. Сотқа дейінгі тергеп-тексеруді жүзеге асыратын адам күзетпен ұстауға санкция беру туралы сот алдында өтінішхат қозғау туралы қаулыда осы бұлтартпау шарасын таңдау себептерін және неғұрлым қатаң бұлтартпау шараларын қолданудың мүмкін еместігін негіздеуге міндетті" [42].

"Осы баптың 3-бөлігіне сәйкес прокурор сотқа дейінгі тергеп-тексеруді жүзеге асыратын адамның өтінішхатын зерделеу нәтижелері бойынша өтінішхатпен келісім білдіреді не дәлелді қаулымен оны қолдаудан бас тартады және (немесе) өзге бұлтартпау шарасын таңдау туралы мәселені шешеді. Қаулының көшірмесі мүдделі тұлғаларға жіберіледі. Прокурор ұстап алу мерзімі аяқталғанға дейін сегіз сағаттан кешіктірмей тергеу судьясына өтінішхаттың негізділігін растайтын қылмыстық іс материалдарының көшірмелерін қоса бере отырып, күзетпен ұстауды санкциялау туралы өтінішхатты қозғау туралы қаулыны ұсынуға міндетті" [42].

ҚІЖК-нің 148-бабының 1-бөлігіне сәйкес күзетпен ұстауды санкциялау құқығы тергеу судьясына, ал жекелеген жағдайларда облыстық және оған теңестірілген соттың судьяларына тиесілі.

"Тергеу судьясы материалдар сотқа келіп түскен кезден бастап сегіз сағаттан кешіктірілмейтін мерзімде прокурордың, күдіктінің, айыпталушының, оның қорғаушысының қатысуымен күзетпен ұстау түріндегі бұлтартпау шарасын санкциялау туралы өтінішхатты қарайды (ҚІЖК-нің 148-бабының 2-бөлігі)" [42].

Күзетпен ұстауға санкция беруге байланысты мәселелерді шешу кезінде тергеу судьясы көрсетілген бұлтартпау шарасын таңдау кезінде ескерілетін мән-жайларға қатысты іс материалдарын зерттеумен қатар, адамға қылмыс жасады деп күдік келтірудің негізділігін тексереді (ҚІЖК-нің 148-бабының 3-бөлігі).

ҚІЖК-нің 148-бабының 7-бөлігіне сәйкес тергеу судьясы күдіктіні, айыпталушыны күзетпен ұстау түріндегі бұлтартпау шарасына санкция беру туралы өтінішхатты қарау қорытындысы бойынша мынадай қаулылардың бірін шығарады:

- 1) күзетпен ұстауға санкция беру туралы;
- 2) екі ай мерзімге күзетпен ұстауды санкциялау үшін жеткілікті негіздер болмаған жағдайда, он тәулікке дейінгі мерзімге күзетпен ұстауды санкциялау туралы;
- 3) күзетпен ұстауды санкциялаудан бас тарту туралы шешімдердің бірін қабылдайды. Осы бұлтартпау шарасына санкция беруден бас тартылған жағдайда тергеу судьясы ҚІЖК-нің 137-бабының 1-бөлігінде көзделген өзге бұлтартпау шарасын таңдауға құқылы.

Күзетпен ұстау мерзімдерін ұзарту тәртібі, бұлтартпау шарасының күшін жою немесе оны өзгерту ҚІЖК-нің 152, 153-баптарында көрсетілген.

Құқық қорғау органдары, атап айтқанда, тергеуде тұрған экономикалық тергеу қызметтері (ЭТҚ) көптеген адамдарды қылмыстық жауапкершілікке тартады [42]. Бұл ретте түседі былайша.

Олармен құпия негізде ынтымақтасатын тұлғалар (агенттер) арқылы қандай да бір коммерциялық ұйым шот-фактураларды жұмыстарды орындамай, қызметтер көрсетпей немесе тауарларды тиеп-жөнелтпей сатып алғысы келетіні туралы мәліметтерді таратады. Әрине, мәміле сомасынан пайызбен анықталатын сыйақы үшін. Бұл ретте, осы ұйыммен (заңды тұлғамен) бастапқыда оның фирмалық атауын, деректемелерін (заңды мекенжайы, БСН, банктегі есеп айырысу шоты) және басшы мен бас бухгалтердің дербес деректерін пайдалануға уағдаласады. Бір сөзбен

айтқанда, олар ұйымды Жем (жем) ретінде пайдаланады. Мұндай жағдайда тірі қалған ұйым қандай да бір зиян келтіретін жеке кәсіпкерлік қызмет субъектісінің қатарынан шығарылады, өйткені ол мұндай контрагентпен ешқандай қаржы-шаруашылық операциялар мен қызмет жүргізбейді. Әрі қарай, тиісті жәбірленушіні тапқаннан кейін, агент онымен келіссөздер жүргізеді, олар аудио-видео жабдыққа жазылады. Алдын ала прокурордың санкциясын алып, оны жедел-ізвестіру іс-шаралары (ЖІШ) барысында олар нақты адамның қандай да бір әріптік әріппен жазылғандығы, мысалы, "А", жұмысты орындамай, шот-фактураларды жазып беру бойынша өзінің бақылауындағы аумақта қылмыстық қызметпен айналысатындығы туралы хабардар етеді. қызмет көрсету немесе тауарларды жөнелту. Олар сондай-ақ қылмыстық әрекетті имитациялайтын мінез-құлық моделін қолданатыны туралы хабардар етеді, бірақ көбінесе мұны жасамайды, бұл "жедел-ізвестіру қызметі туралы" ҚР заңымен рұқсат етіледі [43].

Әдетте өзін ұйымның қызметкері (менеджер, заңгер) ретінде көрсететін Агент және оның құрбаны кездесу барысында мәміленің мәні, оның шарттары, оның ішінде мәміле сомасы және, әрине, шот-фактураны шығару әрекеттері үшін сыйақы мөлшері туралы келіседі. "Клиент" істің егжей-тегжейін білмейтіндіктен, агент келісімшарт жобасын, контрагенттің мәліметтерін, тауарлардың сипаттамасын, заңды тұлға басшысының деректерін және т.б. оған сену үшін алдын-ала төлем ретінде аз мөлшерде аванс береді. Агент осындай операцияны жүргізу үшін осы ұйымның бюджетінде көзделген ЭТҚ қызметкерлерінен ақша қаражатын алады. Әрине, хаттамаға сәйкес және банкноттардың нөмірлерін қайта жазумен. Аванс берілгеннен кейін және осылайша клиент "ілгекте" болғаннан кейін, агент Тапсырыс берушіні тезірек орындау үшін асығыс бастайды. Клиент бәрін орындағаннан кейін, яғни.оған берілген келісім-шарт мәтінін толтырып, оған қол қояды, орындалған жұмыс актісін жасайды және ең бастысы, шот-фактураны жұмыстарды, көрсетілген қызметтерді немесе тауарларды жөнелтусіз жазады, кездесу күні тағайындалады. ДЭР-ның жедел

қызметкерлерінің бақылауында болатын кездесу кезінде агент оған клиент жасаған құжаттарды қарау үшін беруді сұрайды. Бәрі "дұрыс" екеніне көз жеткізгеннен кейін, ол клиентке келісілген ақшаны (муляж) береді және бәрі жақсы болғанын білдіретін шартты сөздерді айтады. Осы аулау командасы бойынша клиент басып алынады.

Неліктен ақша муляжы қолданылады? Себебі, заңды тұлғалар арасында қолданыстағы заңнама арқылы қолма-қол ақшамен есеп айырысуға тыйым салынады. Сонымен қатар, ЖІШ жүргізу кезінде деректері пайдаланылатын субъект ешқашан ақша қаражатын білмейтін адамға қолма-қол ақшасыз нысанда аудармайды. Алайда, "клиентте" пайдакүнемдік мақсат фактісін бекіту және кейіннен муляж ақшасын дәлел ретінде пайдалану үшін СЭР-ның жедел қызметкерлері осындай және басқа да амалдарға барады.

Қылмыстық іс СДТБТ - де 24-баптың 3-бөлігі және ҚК-нің 216-бабының тиісті бөлігі-қылмысқа оқталу бойынша тіркеледі, бірақ адамға байланысты емес мән-жайлар бойынша соңына дейін жеткізілмеген. Іс аяқталғаннан кейін ол сотқа беріледі. Әдетте, соттар айыптау үкімін шығарады, ал олар бас бостандығынан айырумен байланысты емес жаза тағайындауға тырысады [44]. Кейде процессуалдық келісім жасалады, ал сот оны бекітеді [45]. Бұл жерде соттар ақтау үкімдерін шығарады, бұл құбылыс сирек кездеседі [46].

Бұл ішінара ешкімге нақты зиян келтірілмегендігімен байланысты. Деректері мен деректемелері ЖІШ жүргізу үшін пайдаланылатын ұйым ЭТҚ-ның не істеп жатқанын және үшінші тұлға үшін оның деректерін пайдалануға берілген рұқсаттың қандай құқықтық салдарларға әкеп соққанын білмейді, өйткені ЭТҚ-ның лауазымды тұлғалары оны бұл туралы хабардар етпейді. Бұл ұйымның мүліктік мүдделеріне ешкім зиян келтірмегендіктен де қызықтырмайды. Сонымен қатар, ол қосылған құн салығы (ҚҚС) бойынша есепке жатқызу түрінде пайда алушы болып табылмайды, өйткені оның атына шот-фактура жазған субъектімен ешқандай мәміле жоқ. ҚК-нің 216-бабында көзделгендей классикалық түрде қылмыс жасаған кезде және ҚК-нің

215-бабымен жұпта пайда алушы ҚҚС-ты есепке алатын адам болып табылады [47].

Пайда алушы, яғни әлеуетті жәбірленуші болмағандықтан, сотқа дейінгі тергеп - тексеру органы залал келтірілген тұлға ретінде уәкілетті органның атынан мемлекет-ауданның, қаланың немесе Облыстың мемлекеттік кірістер басқармасы (МКБ) таниды. Зиянның мөлшерін мәміле (шарт) сомасынан емес, болжамды салықтың қандай мөлшерін қылмыстық жауапкершілік субъектісі төлемегенінен анықтайды. Бұл ретте салықтардың мөлшері (КТС - корпоративтік табыс салығы және ҚҚС - қосылған құн салығы) жиынтықталады.

Залалдың мөлшері тиісті сот сараптамасының қорытындысы негізінде анықталады, оның алдына шарттың жалпы сомасын ескере отырып, салықты төлемеу сомасы қандай екендігі туралы мәселе қойылады. Сарапшының алдына нақты сұрақ қойылғандықтан, ол тиісті жауап береді: - КТС және ҚҚС бойынша мемлекет бюджетіне төленуге жататын салықтар сонша, бірақ жалпы алғанда сонша. Осыдан сарапшы шығарған жалпы сома МКБ-ның тиісті аумақтық органы тұлғасында мемлекетке залал ретінде қарастырылатыны туралы қарапайым қорытынды жасалады.

Бұл сотқа дейінгі тергеу органдары мен соттардың негізгі қателігі. Өкінішке орай, осы санаттағы қылмыстық істерге қатысатын адвокаттар да бұл қатені көрмейді. Егер олар мұны байқаса және оған назар аударса, онда соттар бұған ешқандай реакция жасамайды, кейде үндемеу немесе сот актісін шығару арқылы елемейді, олар қылмыстық істегі және процестегі қылмыстық іс бойынша жәбірленушінің мәртебесін тоқтату туралы өтінішті қанағаттандырудан бас тартады. Айтпақшы, УГД сотталушыға қылмыстық іс аясында тиісті талап қоя алмайды, өйткені оған ешқандай зиян келтірілмеген. Салық төлеуші-борышкерден төленбеген немесе толық төленбеген салықтарды өндіріп алу рәсімі ҚР ҚІЖК [48] және ҚР АІЖК [49] ережелері бойынша емес, салық заңнамасының нормалары бойынша жүргізіледі.

"Сонымен бірге, ҚК-нің 245-бабы 2-бөлігінің 1) тармағында [50] шот-фактураны пайдалана отырып, жұмыстарды орындамай, қызметтер көрсетпей немесе тауарларды тиіп жөнелтпей салық төлеуден жалтарғаны үшін жауапкершілік туралы арнайы норма көзделген. Айта кету керек, мұндай норма ҚР ҚК 222-бабының 1997 жылғы редакциясында болмаған. Алайда, ҚК-нің 245-бабы мен ҚК-нің 216-бабының айырмашылығы салық және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдерді төлеуден жалтару салық төлеуші декларацияны ұсынбаған не декларацияға көрінеу бұрмаланған мәліметтерді енгізген жағдайда туындайды. Салықты төлемеу әрекеті, әсіресе "тұлғаға байланысты емес жағдайлар бойынша", мүлдем болмауы мүмкін. Салық төленуі немесе төленбеуі мүмкін, үшіншісі берілмейді" [42,74].

Осылайша, ҚК-нің 245-бабы 2-бөлігінің 1) тармағы бойынша аяқталған қылмыс шот-фактура жасалған күн немесе Салық кодексінде [51] көзделген басқа да мерзімдер емес, уәкілетті органға (ауданның, қаланың немесе облыстың МКБ) декларация беру үшін Кодексте белгіленген тиісті Жыл айының келесі күні болады. Сонымен қатар, заңнама салық органы қабылдауға міндетті декларацияға түзетулер енгізуге мүмкіндік береді. Тағы бір нәрсе-салық органы бұл түзетуді өзінің деректер базасына енгізе ме, жоқ па. Бірақ бұл басқа тақырып.

Бұдан әрі ҚК-нің 245 - бабының диспозициясында төленбеген салықтың "мөлшері" ұғымы қолданылады, ал ҚК-нің 216-бабының диспозициясында "залал" деген басқа ұғым оның кімге келтірілгеніне-азаматқа, ұйымға немесе мемлекетке қатысты қолданылады.

"Олардың әртүрлі заңды ұғымдар екендігі ҚК-нің 3-бабының 3) және 38) тармақтарының мазмұнынан туындайды, онда Кодекстің бабына байланысты әртүрлі айлық есептік көрсеткіштерді (АЕК) белгілеу арқылы осы ұғымдардың мазмұны түсіндіріледі" [42].

"Азаматтық құқықта бұл субъектілердің әрекеті немесе әрекетсіздігі нәтижесінде немесе материалдық айырылуға, адамның өміріне немесе

денсаулығына, қоршаған ортаға зиян келтіруге немесе моральдық азапқа әсер ететін жағдайлар аяқталғаннан кейін теріс, қолайсыз салдарлар. Залал салмағы (килограмм, литр, тонна), саны (дана, метр, километр, шаршы метр, гектар, килокалория, киловатт/сағат), көлемі (текше метр), туындаған салдардың ауырлығы (денсаулыққа жеңіл, орташа немесе ауыр зиян), ақшалай шамалары (теңге, рубль, АҚШ доллары, еуро) және т.б. моральдық залал - тәжірибе дәрежесі, қарқындылығы мен ұзақтығы, депрессия, стресстік жағдай, қорлау, ұят, ашуланшақтық, ашуланшақтық және т. б. (ҚР АҚ 951-бабы) " [52, 53].

Зиян ұғымы мазмұнға шығын да кіреді.

Залалдар-бұл өзіне тиесілі игіліктердің азаюы нәтижесінде пайда болған мүліктік шығындарды (адамның мүліктік жағдайының өзгеруі) ақшалай бағалау [54].

Өлшем-бұл бір өлшемдегі объектінің мәні немесе абсолютті немесе салыстырмалы ұзындық өлшемдерімен анықталған объектінің басқа шартты мәні. Киім, аяқ киім, музыкада, өлеңде, астрономияда (сағат, тәулік, жыл, жарық немесе галактикалық жыл) және т.б. [55].

ҚК - нің 244 және 245 - баптарының мәнмәтінінде-мөлшері деп ұлттық валюта-теңгемен көрсетілген ақшаның сандық шамасы түсініледі. Бұл ретте бюджетке түспеген төлемдердің мөлшері жинақталады, яғни КТС мөлшеріне ҚҚС мөлшері қосылады. Ал егер бюджетке төленетін өзге де міндетті төлемдер төленбесе, онда олар да қосылады.

ҚК-нің 216-бабында залал ұлттық валютамен өлшенетін ақша мөлшерімен де айқындалады. Алайда, Тараптар арасында жасалған мәміле сомасынан келтірілген залал есептеледі. Мәміле сомасы әрқашан төленбеген салықтан үлкен болады. Айтпақшы, зиянды анықтаудың ресми әдісі жоқ.

Бұдан бұрын, залал жалған кәсіпорынның қандай сомаға құқыққа қарсы мақсатты көздейтін мәмілені жасағаны және ақша қаражатын қолма-қол ақшаға айналдырғаны бойынша анықталған болатын. Жалған кәсіпкерлік

декриминализацияланғандықтан, залалды есептеудің бұл әдістемесі қазіргі уақытта қаралып отырған іс-әрекетке қолданылмайды.

ҚК-нің 216-бабында көзделген "мемлекетке залал келтіру" ұғымы ҚК-нің 244 және 245-баптарында көзделген "бюджетке салық төлемеу", дәлірек айтқанда "бюджетке салық төлеуден жалтару" ұғымымен ұқсас емес.

ҚК-нің 216 - бабында көзделген іс-әрекет ҚК-нің 245-бабында көзделген іс-әрекеттен, сондай-ақ бірінші қылмыстың объектісі "заңға негізделген кәсіпкерлік қызметті жүзеге асыруға байланысты қоғамдық қатынастар", екінші іс-әрекеттің объектісі - "бюджетке салық төлеу жөніндегі міндеттемемен байланысты қоғамдық қатынастар" болып табылатындығымен ерекшеленеді [56].

Сонымен қатар, салықтар мен басқа да міндетті төлемдерді төлеу әркімнің конституциялық борышы әрі міндеті болып табылады және жария құқық нормаларымен реттеледі [57, 58], ал ҚК-нің 216-бабында көзделген мағынада мемлекетке залал келтіру жеке кәсіпкерлік субъектісі мен мемлекет арасында мәмілеге (шартқа) негізделген азаматтық-құқықтық қатынастардың болуын көздейді. Салық төлеуші мен тиісті уәкілетті мемлекеттік орган атынан мемлекет арасында салық және бюджетке төленетін өзге де міндетті төлемдерді төлеу жөніндегі мәміле институты жоқ және бола алмайды [59, 60].

ҚР АҚ 1-бабының 4-тармағында жазылғандай, заңнамалық актілерде көзделген жағдайларды қоспағанда, салық қатынастарына азаматтық заңнама қолданылмайды. Осыны ескере отырып, ҚР Жоғарғы Соты 2017 жылғы 29 маусымдағы "салық заңнамасын қолданудың сот практикасы туралы" нормативтік қаулысында соттарға "салық қатынастарын азаматтық заңнамамен реттелетін мүліктік қатынастардан ажырату керек" деген түсініктеме берді [61].

Кодекстің жоғарыда аталған баптарындағы қылмыс объектісі әртүрлі болғандықтан, әрекеттердің объективті және субъективті жағы да әртүрлі.

ҚК-нің 216-бабында көзделген іс-әрекет декриминализациялануы тиіс деп ойлаймыз.

2019 жылғы 1 қаңтардан бастап кейбір жағдайларды қоспағанда, шот-фактуралар электрондық түрде жазылуға жатады. Бұл жеке кәсіпкерлік субъектілерінің қызметін жеңілдетіп қана қоймай, сондай-ақ барлық күмәнді мәмілелер мен шот-фактураларды жазып беру бойынша іс-әрекеттерді жұмыстарды орындамай, қызметтер көрсетпей, тауарларды уәкілетті органдар тарапынан тиесп-жөнелтпей онлайн режимде қадағалауға мүмкіндік береді.

ҚК-нің 245-бабы 2-бөлігінің 1) тармағы ҚК-нің 216-бабында көзделген іс-әрекетті жабады.

Шот-фактураларды жазып берудің электрондық форматы, ЭТҚ-ның жосықсыз қызметкерлері тарапынан жедел-ізвестіру құралдарымен қылмыстарды ашуды жасанды түрде көтеруді болдырмау.

Соттар әділетсіз сот актілерін шығаруды тоқтатады, осылайша сотталған мәртебесі бар және олар мен олардың отбасы үшін ауыр құқықтық салдары бар адамдарды көбейтуді тоқтатады. Қылмыстық Кодекстің 216-бабы өте қатал, өйткені жазаның негізгі түрінен басқа, белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан өмір бойына айыра отырып немесе онсыз мүлікті тәркілеу түрінде қосымша жаза қарастырылған.

1.2 Қылмыстық құқық бұзушылықтарды жасайтын адамдардың криминологиялық сипаттамасы

Біздің ойымызша,қазіргі экономикалық қылмыстың өзіндік ерекшеліктері бар. Қазақстандық қоғамдағы әлеуметтік реформалардың объективті жылдамдығы, әлеуметтік стратификациядағы халықтың өмір сүру және табыс деңгейі бойынша саралануының күшеюімен, бір әлеуметтік

топтан екіншісіне Елеулі ауысумен, жеке адамның әлеуметтік мәртебесіндегі жаппай өзгерістермен және т. б. байланысты қарқынды өзгерістер ерекше айқындаушы фактор болып табылады.

Қазақстандық бизнесмен-делинквенттің тұлғасын зерттеу міндеттерінің назарында тұрған осы үдерістердің мәнін түсіну үшін әлеуметтанушы П.Сорокиннің 1920-1922 жылдары, яғни бүгінгі күнгідей аласапыран әлеуметтік өзгерістер кезеңінде жасаған қызықты пайымдарымен танысу пайдалы болады.

Сонымен, "аштық және қоғам идеологиясы" еңбегінде ол бір әлеуметтік топтан екіншісіне ауысатын ("түсетін") субъектілерде әлеуметтік нормалардың, рөлдердің және мінез-құлықтың (және, тиісінше, психологиялық портреттің) жедел өзгеру құбылысын өте қызықты сипаттайды: "кедей адамдар тобында болған адам... байлар тобына ауысқанда, ол басқа адам болады. Мұндай ауысу кезінде оның денесінен оның еркінен басқа "кедей адамның жаны" алынып, "бай адамның жаны" салынады. Кейбір кедейлер байларды - "қарақшыларды" жек көреді және жек көреді, мүлікті ұрлық деп жариялайды, байларға түсіп, тез өзгереді және көп ұзамай аузындағы көбікпен қасиетті меншік құқығын қорғай бастайды" [65, 368 б.].

«Осылайша, экономикалық қылмыс жасаған адамдар келесі сипаттамаларға ие: тез байытуға және билікке ие болуға арналған өмірлік ұстаным, ал қажетті нәтижеге жетудің әдістері мен әдістері Екінші реттік; қызметтің қауіптілігі (маңызды тәуекелдерге баруға дайын болу және қабілеттілік); өмірдің жоғары материалдық стандарттары, аз мөлшерде қанағаттанбау, шығындарды азайту; түрлі рахат алу, бос өмір салты; ақыл-ойдың жоғары деңгейі, білімінің, кәсіби дағдыларының болуы; экономикалық қызметті реттейтін заңнаманы жақсы білу, заңды қызмет шеңберінде өз мүдделерін "ілгерілете" білу, заңды нарықтық шаруашылық жүргізуді жамылып қылмыстық қызметті ұйымдастыру дағдылары; бір мезгілде кәсіпкерлікті ұйымдастырудың заңды нысандары ретінде

экономикалық қызметті жүзеге асырудың түрлері мен әдістерін, сондай-ақ заңнамалық базадағы олқылықтар мен қайшылықтарды (заңнаманың алшақтығы, өзара бірлесіп өмір сүру) пайдалану және т. б.), сондай-ақ пайда табудың заңсыз әдістерін; өз қалауына шоғырлану; энергияның жоғары деңгейі, өзін-өзі жоғары бағалау, бахвальство, өзіне деген сенімділік (қойылған мақсаттарға қол жеткізуде күмән болмаған не болмашы дәрежеде күмән болған кезде), билікті иеленуге берік ниет, басқа адамдарға (серіктестерге, клиенттерге) қатысты цинизм, абыржуға дайын болу; қолайлы жағдай жасауға бағытталған сыртқы сыйластық, парасаттылық өзін-өзі сезіну және жоғары әлеуметтік мәртебесі бар заңға бағынатын адамның бейнесін қалыптастыру (көбінесе қоғамның жоғары, элиталық топтарына жатады); мұндай қылмыскерлерді заңсыз әрекеттерге қатысы жоқ адамдардан ажыратудың айқын сыртқы белгілерінің болмауы, олардың қылмыстық әрекеттерін заңды экономикалық қызмет үшін жасыру, Бұл алаяқтықты жүзеге асыруды жеңілдетеді» [66, 123-бет].

«Мақсаттардың дихотомизмі және, тиісінше, мотивацияның өзі экономикалық қылмыскер өзінің қылмыстық іс-әрекеті арқылы, біріншіден, жоғары жеке экономикалық позицияларға, екіншіден, қоғамдағы, оның элиталық әлеуметтік қабатындағы (белгілі бір жоғары әлеуметтік қабатта, топта) жоғары жеке мәртебеге қол жеткізуге ұмтылатындығымен көрінеді. мұнда қол жеткізілген позициялар. Бұл бизнесмен-делинквент пен жалпы қылмыстық пайдакүнемдік қылмыскердің (мүліктік, меншікке қарсы қылмыстар санаты бойынша) моноцель ретінде тек материалдық пайда алуға қарсы бағытталған негізгі айырмашылығы» [27, 259 б.].

Нарықтық экономикаға көшумен экономика саласында кәсіпкерлік саласындағы қылмыстар үлкен қауіп төндіруде.

Кәсіпкерлердің бұл санаттарында экономикалық қылмыстарды жасауға ынталандыру, әдетте, қызығушылық, материалдық әл-ауқатқа деген ұмтылыс, беделді, қымбат заттарға ие болу, жеке амбицияларды қанағаттандыру үшін басқа адамдардың мүдделерін елемей, қарапайым

жұмысшыға қол жетімді емес қоғамда жоғары тұрақты позиция алуға деген ұмтылыс болып табылады [32, 268 Б.]. 3-тарауда статистикалық деректерді талдау негізінде ҚР ҚК 216-бабы бойынша құқық бұзушылық жасаған қазіргі заманғы қазақстандық қылмыскердің портретін көрсетуге әрекет жасалды.

Осы қылмыстар үшін сотталғандармен ондаған жеке әңгімелерден кейін біз әртүрлі қайталанатын жеке қасиеттерді таптық. Олардан негізгі формалар алынуы мүмкін ("прототиптер"). Алаяқтар бұл белгілерді әртүрлі дәрежеде көрсетеді:

I. "АҚ жағалар"құрбаны

Ақ халаттылардың құрбаны өзін қолайсыз жағдайлардың құрбаны ретінде көреді. Алаяқтардың бұл түрі маған қатты қысым көрсеткенін айтады. Олар өздерінің алаяқтық әрекеттерін шешілмейтін мәселені шешуге тырысумен түсіндіреді. Қалыпты жағдайда, бұл профильдегі алаяқ-бұл ережелерді сөзбе-сөз ұстанатын және ешқашан ешкімге зиян тигізбейтін үлгілі қызметкер. Нәтижесінде, айналасындағылар оның жалған мінез-құлқына таң қалады және тіпті таң қалдырады.

II. Жолақ жыртқыш

Жолақты жыртқыш әдейі алаяқтық жасау мүмкіндігін іздейді және шыдамдылықпен күтеді. Мұндай адам өте тәртіпті және шоғырланған және өз жоспарларын жүзеге асырады. Оның жауынгерлік көзқарасы оны қарсылас етеді, оған байыпты қарау керек. Ол өзінің басшыларын, бухгалтерлерін және алаяқтық тәжірибесі аз кез-келген реттеуші органдарды ойнақы жеңілдікпен басқарады. Ол экспозициядан жалтарудың күрделі әдістерін ұйымдастыруда өте шебер. Алдағы тергеуде шатасушылық пен белгісіздік тудыру үшін, ол басқаларды жолдан шығару үшін алдын-ала жалған нұсқалар жасайды..

III. Гедонистік нарцисс

Гедонистік нарцисс өзі туралы өрескел пікірге ие, менмен және сынға ашық емес. Ол алаяқтық жасайды, өйткені ол соншалықты ақылды екеніне сенімді, сондықтан ол ешқашан ұсталмайды. Ойыққа жабысып қалған бұл алаяқ ақшаға қатысты шындықпен байланысын жоғалтады. Оның құқық

сезімі интрузивті. Алайда, қаржылық ойлар оның жалғыз себебі емес. Сондай-ақ, ол мысық тышқандарын ойнағанды ұнатады, өзінің артықшылығын көрсетіп, адреналин толқынын алады. Мұндай адам үшін таңдануға ұмтылу қызықты және шексіз

. IV. Жеңіл құрбандық

Жәбірленуші өзін әлеуметтік жаратылыс деп санайды. Алаяқтың көз алдында оны алыпсатарлар пайдаланады. Осы типтегі құқық бұзушылар алаяқтық жасау мүмкіндіктерін белсенді іздеумен айналыспайды. Бірақ қарым-қатынасты сақтау немесе ашуланшақтық үшін кек алу үшін олар ауыр экономикалық қылмыстарға баруға дайын. Мұндай адамдар жоғары мақсат үшін немесе бөліну мазасыздығын жеңу үшін жалған мінез-құлықпен айналысады.

Осылайша, зиянды азайтуға немесе толығымен жоюға болады. жағдайды жылдам тексеру арқылы тез және тиімді талдауға болады. Бұл сонымен қатар алдын-алу немесе тергеу шараларын тиімді етеді.

2. ЖАЛҒАН ШОТ-ФАКТУРАЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУҒА БАЙЛАНЫСТЫ ҚЫЛМЫСТАРДЫҢ ҚЫЛМЫСТЫҚ-ҚҰҚЫҚТЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ

2.1 Қылмыстық құқық бұзушылықтардың объективті белгілері

"Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2020 жылғы 24 қаңтардағы №3 "соттардың Экономикалық қызмет саласындағы қылмыстық құқық бұзушылықтар туралы істер бойынша заңнаманы қолдануының кейбір мәселелері туралы" нормативтік қаулысына сәйкес, ҚК-нің 216-бабында көзделген қылмыстық құқық бұзушылық субъектісі болып табылатын, оларға азаматтық, қандастар, резидент еместер, азаматтығы жоқ адамдар жататын жеке кәсіпкерлік субъектілері табылады. сондай-ақ мемлекеттік емес коммерциялық заңды тұлғаларда басқару функцияларын орындайтын тұлғалар (14-т.)" [37].

"ҚК-нің 216-бабының бірінші бөлігінде көзделген қылмыстық құқық бұзушылықтың объективті жағы азаматқа, ұйымға немесе мемлекетке ірі залал келтірген мүліктік пайда алу мақсатында іс жүзінде жұмыстар орындалмай, қызметтер көрсетілмей, тауарлар тиеп-жөнелтілмей шот-фактуралар жазып беру жөніндегі іс-әрекеттер жасаудан көрінеді" [37].

"ҚК ЖП қылмыстық істерді қарау кезінде жеке кәсіпкерлік субъектісі шот-фактураны жазып беруді іс жүзінде жұмыстар орындалмай, қызметтер көрсетілмей, тауарлар тиеп-жөнелтілмей жүзеге асырғаны дәлелденуге тиіс екенін түсіндіреді. Бұл ретте сот жеке кәсіпкерлік субъектісінде меншік құқығында не жалдау құқығында және өзге де негіздерде тиісті активтердің, ғимараттардың, көлік құралдарының, оларсыз жұмыстарды орындау және қызметтер көрсету мүмкін болмайтын материалдық және еңбек ресурстарының бар екенін куәландыратын дәлелдемелерді зерттеуге міндетті. Егер жеке кәсіпкерлік субъектісі мердігерді тарту арқылы қызметтер көрсеткен жағдайда, тікелей Орындаушының осындай қызметтер көрсеткенін растайтын дәлелдемелер зерттеуге және бағалауға жатады. Егер

мәміле нысанасы тауар болып табылса, онда оны өндіруді немесе үшінші тұлғалардан сатып алуды, оның ішінде тауарды сатып алу және өткізу үшін ақы төлеуді жүзеге асыруды растайтын құжаттарды зерттеу қажет. Зерттеу және бағалау тақырыбы тауарларды жөнелту бойынша көлік шығындарын растайтын құжаттар болуы мүмкін (13-тармақ) [37].

"Іс жүзінде жұмыстар орындалмай, қызметтер көрсетілмей, тауарлар тиіп-жөнелтілмей шот-фактуралар жазып беру жөніндегі іс-әрекеттер жасау нәтижесінде келтірілген залал салық және контрагент төлеуден жалтарған басқа да міндетті төлемдер сомасы немесе кредит, кіріс, ұрланған қаражат, мүлктік пайда сомасы болып табылады. Бұл ретте төленбеген салықтар мен басқа да міндетті төлемдердің сомасы дәлелдемелер жиынтығы негізінде, оның ішінде салықтық тексеру актісімен, маманның (сарапшының) қорытындысымен және басқа да дәлелдемелермен айқындалады (18-т.) [37].

Қылмыстық құқық бұзушылықтың әлеуметтік-заңдық мәні оның объектісімен анықталады [67-75]. "Б. С. Никифоров "кейбір жағдайларда жасалған қылмыстық әрекеттің дұрыс емес саралануы қылмыс объектісі туралы мәселені дұрыс шешпейтінін" атап өтті" [67, 87 б.].

"Экономикалық қызмет саласында жасалатын қылмыстық құқық бұзушылық объектісі ұғымы өзінің мазмұны бойынша қылмыстық қол сұғу объектісінің жалпы ұғымынан туынды болып табылады, өйткені экономикалық қызмет саласындағы қылмыстық құқық бұзушылық объектісінің анықтамасында экономикалық қызметтің мәні мен қағидаттарын, қылмыстық-құқықтық қорғаудың барлық объектілеріне тән белгілерді көрсететін ерекше белгілерден басқа, қамтылуға тиіс" [67, 87 б.].

"Философия тұрғысынан объект объективті шындықтың элементі, бөлігі болып табылады, ол өз кезегінде субъектімен өзара әрекеттеседі, нәтижесінде объект пен субъектінің өзара әсері мен әсері пайда болады. Басқаша айтқанда, қылмыс субъектінің жеке мінез-құлқының актісі бола отырып, әрқашан қоршаған шындыққа (сыртқы шындыққа) әсер етеді" [68, 81-бет].

В. Б. Волженкин құрамдары бөлімде сипатталған пре-ступациялардың жалпы нысаны. Ресей Федерациясының Қылмыстық кодексінің VIII-бұл материалдық тауарларды өндіруге, айырбастауға, бөлуге және тұтынуға қатысты өндірістік (экономикалық) қатынастардың жиынтығы ретінде түсінілетін экономика"

"Өз кезегінде А. М. Медведев экономикалық қылмыстар экономикалық қатынастарға қатысушылардың экономикасына, құқықтарына, бостандықтарына, қажеттіліктері мен мүдделеріне қол сұғатынын, экономикалық (экономикалық) тетіктің қалыпты жұмыс істеуін бұзатынын, осы әлеуметтік құндылықтар мен игіліктерге материалдық залал келтіретінін атап өтті "

"Трунцевский Ю. В., Петросян о. Ш. Экономикалық қызмет саласындағы қылмыстардың объектісі ретінде экономикалық қауіпсіздікті (кейде қаржылық қауіпсіздікті экономикалық қауіпсіздік элементі ретінде) қарастырады. Біз бұл көзқарасты мемлекет қауіпсіздігінің ажырамас бөлігі ретінде экономикалық қауіпсіздікті бөлу тұрғысынан бөлісеміз, бірақ авторлар құқықтық және жалпы теориялық негіздерді ашпады "

"Сондай-ақ, біздің ойымызша, Экономикалық қызмет саласында жасалған қылмыстардың объектісі ретінде экономикалық қызмет саласында қалыптасатын біртекті өзара байланысты әлеуметтік қатынастар тобын түсінетін, осы қатынастардың мәнін іс жүзінде ашпайтын ғалымдардың ұстанымы қызығушылық тудырады"

Алайда, экономикалық қызмет саласында, қылмыстық құқық ғылымында жасалатын қылмыстардың объектісі туралы жалпы, бірыңғай пікірдің болмауы өзінің объективті түсіндірмесіне ие екенін атап өткен жөн.

Бұл экономикалық қылмыстарды жасағаны үшін жауапкершілікті белгілейтін қылмыстық-құқықтық нормалар жиі реформаларға ұшырауына байланысты. Бұл процесс ұзақ уақыт бойы тұрақты болып табылмаған мемлекеттің экономикалық қызметіндегі өзгерістердің болып жатқан процестеріне заңнамалық түрде уақтылы ден қоюға ұмтылуымен негізделген.

Біздің ойымызша, қылмыс объектісінің қолданыстағы тұжырымдамаларын қарастыра отырып, маңызды фактор-бұл қылмыстың материалдық белгісі болып табылатын осы әрекеттің әлеуметтік қауіптілігі.

Қарастырылған қылмыстық құқық бұзушылықтардың көптеген құрамдары объективті жағынан әрекет ету арқылы жасалады, дегенмен тек әрекетсіздік, сондай-ақ әрекетсіздік пен әрекетсіздік арқылы жасалуы мүмкін бірқатар композициялар бар.

Мәселен, іс жүзінде жұмыстар орындалмай, қызметтер көрсетілмей, тауарлар тиіп-жөнелтілмей шот-фактура жазу бойынша іс-әрекеттер жасау (ҚР ҚК 216-бабы) іс-әрекет арқылы ғана жасалуы мүмкін.

Құрылымы бойынша экономикалық қылмыстар құрамының көпшілігі ресми болып табылады, яғни оларды аяқталған деп тану үшін қылмыстық салдарлардың басталуы талап етілмейді.

Бұл ретте отырса, және материалдық құрамы, және құрамы, олардың туындауына қоғамдық қауіпті зардаптар ретінде квалифицирующим мән-жайлармен.

Экономикалық қызмет саласындағы қылмыстық құқық бұзушылықтардың жекелеген құрамдары баптардың диспозицияларында көрсетілген жағдайлар болған кезде ғана қылмыстық болады.

Экономикалық қызмет саласындағы қылмыстық құқық бұзушылықтардың объективті белгілеріне жүргізілген талдау нәтижесінде мынадай тұжырымдар жасауға болады:

- егер қолсұғушылық жүзеге асырылатын қоғамдық қатынастарды тікелей реттейтін оң құқық нормаларында белгіленген арнайы ережелерді бұзатын әрекеттер қылмыстық құқық бұзушылық құрамының белгілері болып табылса, онда адамда ол жасайтын іс-әрекеттің жалпы қауіптілігін ұғынудың болуы жоғарыда көрсетілген оң-құқықтық нормаларды білгенде және олардың мазмұнын дұрыс түсінгенде ғана байқалуы мүмкін;

-іс-әрекет қылмыстың объективті белгілері болған кезде қасақана алдын ала әрекет ретінде таныла алмайды;

-формальды құрамы бар экономикалық қылмыстық құқық бұзушылықтың белгілері оң-экономикалық заңнаманың ережелерін объективті түрде бұзатын, адам құқыққа қайшы сипатын сезінетін әрекеттер

(әрекетсіздік) болып табылады. Мұндай іс-әрекеттерді (әрекетсіздіктерді) жүзеге асыру кезіндегі құқыққа қарсы қасақана сипат априори міндетті түрде осындай жағдайларда туындайтын қоғамдық қауіпті салдарларға қол жеткізуге ұмтылысты білдіреді [84, 83-б.].

Көрсетілген қылмыстық құқық бұзушылықтар тікелей ниетпен ғана жасалады, одан өз әрекеттерінің (әрекетсіздігінің) көрінеу қарсы құқыққа қарсы екенін ұғынбау кезінде адам Экономика саласындағы объективті түрде құқыққа қарсы қылмыстық іс-әрекет үшін қылмыстық жауаптылыққа жатпайтыны келіп шығады, өйткені мұндай жағдайларда құқық бұзушылық абайсызда немесе тіпті кінәсіз жасалады;

- экономикалық қылмыстық құқық бұзушылықтарды материалдық құраммен саралау кезінде ниеттің түрін жалпы Ережені басшылыққа ала отырып, яғни адамның өзі жасаған бұзушылықтар фактісіне қатынасы негізінде ғана емес, зиян келтіру түрінде қоғамдық қауіпті салдарлардың туындауын түсіну, болжау және қалау негізінде белгілеу керек;

- субъект экономикалық құқық бұзушылық жасаған кезде өзінің іс-әрекеті (әрекетсіздігі) нұсқаларының бірі ретінде неғұрлым ауыр зардаптарды келтіруді алдын ала болжаған кезде, мұндай зардаптарды келтіруге арналған ниеттің бағытын негізге ала отырып, жасалған әрекетті саралау қажет, өйткені бұл жағдайда нақтыланбаған ниет тікелей әрекет ретінде бағалануға тиіс.;

- егер адам бұзушылық жасап, бір адамға үлкен залал түрінде әлеуметтік қауіпті салдардың пайда болуын болжап отырса (мысалы, заңды тұлғаның оның басшысының әдейі банкроттығы нәтижесінде бюджет жүйесі), қандай залал және басқа қандай тұлғаларға келтірілетінін нақты білмесе, бірақ осындай залал келтіруді болжайды (көрсетілген жағдайда - кредиторларға келтірілген залал, нақты залал). олардың алдындағы берешек сомасы, сондай-ақ несие берушілердің тізімі осы сәтте жетекшіге белгісіз), саралау кезінде барлық аталған тұлғаларға келтірілген залалды ескеру қажет;

-«экономикалық қылмыстық құқық бұзушылықтар, соның ішінде материалдық құқық бұзушылықтар құрамының сипаттамасына сәйкес, мақсат іс-әрекеттерді (әрекетсіздікті) қоғамға қауіпті нәтижемен емес, әрекеттің объективті жағының басқа элементтерімен байланыстырады. Сондықтан, мақсатты көрсету экономикалық қылмыстардың материалдық құрамын айыптау мүмкіндігін шектемейді және егер кінәліде жанама ниет болса» [84];

-экономикалық қызмет саласындағы қылмыстық құқық бұзушылықтардың белгісі ретінде жеке мүдделілік, жеке мүдде ұғымы, егер соңғы белгі ҚР ҚК-нің тиісті бабының диспозициясында мәтіндік түрде ерекшеленбесе, пайдакүнемдік мүдделілікті де қамтиды [84, 84-б.].

2.2 Қылмыстық құқық бұзушылықтардың субъективті белгілері

Субъективті белгілер дәлелдеу үшін және жазаны даралау үшін маңызды. «А.И. Рарог, Э. С. Мурадов, Н. Г. Иванов, П. С. Яни, А. И. Лукашов, С. С. Алексеев, И. В. Шишко, П. С. Дагельдің еңбектерін зерттей отырып, біз «заңды білмеу оны бұзғаны үшін жауапкершіліктен босатпайды» ережесі біржақты және барлық жерде мүмкін емес деген қорытындыға келдік экономикалық қылмыстық құқық бұзушылықтарды саралау кезінде қолданылады. Адамның өз әрекеттерінің заңсыздығын түсінуі, онсыз оның жасаған әрекетінің қоғамдық қауіптілігі туралы қорытынды жасауға болмайды, оны ұсынуға болмайды, бірақ Экономика саласындағы қылмыстық құқық бұзушылық құрамының басқа белгілерімен қатар дәлелденуге жатады. Құқық қолданушының оң заңнамада белгіленген талаптардың қандай ниетпен бұзылғанын бағалауы ерекше қиындық туғызады» [85-97].

Қылмыстық құқық бұзушылықтың заңнамалық ұйғарымында оны жасаған адамға тікелей нұсқау қамтылмайды. Алайда, бұл анықтамадағы кінәліліктің белгісі оны қылмыстық деп тану үшін әрекетті тек оның әрекеттері үшін жауапты адам, яғни жасаған әрекеті үшін қылмыстық жауапкершілікке тартылуы мүмкін адам ғана жасай алатындығын білдіреді

Қылмыстық құқық бұзушылық субъектісімен, оның тұжырымдамасымен байланысты қылмыстық-құқықтық Біліктіліктің проблемалық сәттерінің барлық тобынан Экономикалық қызмет саласындағы қылмыстық құқық бұзушылықтар үшін жауапкершілік туралы нормаларды қолдану үшін осы іс-әрекеттердің субъектісін арнайы субъектілерге жатқызудың жалпы критерийлерін, сондай-ақ осындай субъектімен қылмыс жасауға қатысу мәселелерін анықтау өте маңызды.

Б. В. Волженкин: "бұл қылмыс субъектісінің ерекше белгісі-бұл кәсіпкерлік қызметті тікелей жүзеге асыратын немесе кәсіпкерлік қызметпен айналысатын ұйымды басқаратын адам, сондықтан оған тіркелу, лицензия алу және лицензиялау шарттарын сақтау міндеті жүктелген. егер мұндай лицензия алынса"

Біз бұл пікірмен келісеміз, өйткені қылмыстық құқық бұзушылық субъектісінің арнайы белгісі кәсіпкерлік қызметті жүзеге асыратын кез-келген адамның тіркеуден өтуі, лицензия алуы және оның талаптары мен шарттарын сақтауы міндетіне байланысты. Субъектінің мамандандырылған белгісі ретінде жауапкершілікті мойындауды қарастырған дұрыс сияқты.

Экономикалық қызмет саласындағы қылмыстық құқық бұзушылықты Жалпы да, арнайы субъект де жасай алады. Субъектіні арнаулы ретінде айқындау үшін жалпы критерийлер көрсетілген мәртебеге байланысты Экономикалық қызмет саласындағы қатынастарға қатысушы (субъект) болып табылатын адамға тиісінше теріс пайдаланылуы немесе бұзылуы экономикалық қылмыстың объективті жағын құрайтын барлық адамдарға қолданылмайтын арнайы құқықтар мен міндеттерді беру болып табылады.

Қосылған құн салығы бойынша тіркеу есебінде тұрмаған төлеуші, сол сияқты жұмыстар орындауды, қызметтер көрсетуді, тауарлар тиеп-жөнелтуді іс жүзінде жүргізбеген тұлға жазып берген және қосылған құн салығының сомасын қамтитын шот-фактура жалған шот-фактура деп танылады.

ҚК-нің 216-бабының бірінші бөлігінде көзделген қылмыстық құқық бұзушылықтың объективті жағы азаматқа, ұйымға немесе мемлекетке ірі

залал келтірген, мүлiктiк пайда алу мақсатында iс жүзiнде жұмыстар орындалмай, қызметтер көрсетiлмей, тауарлар тиеп-жөнелтiлмей шот-фактуралар жазып беру жөнiндегi iс-әрекеттер жасаудан көрiнедi

Қылмыстық iстердi қарау кезiнде жеке кәсiпкерлiк субъектiсi шот-фактураны жазып берудi iс жүзiнде жұмыстар орындалмай, қызметтер көрсетiлмей, тауарлар тиеп-жөнелтiлмей жүзеге асырғаны дәлелденуге тиiс. Сот жеке кәсiпкерлiк субъектiсiнде оларсыз жұмыстарды орындау және қызметтер көрсету мүмкiн болмайтын тиiстi активтердiң, ғимараттардың, меншiк құқығындағы не жалға алу құқығындағы көлiк құралдарының және өзге де негiздердiң, материалдық және еңбек ресурстарының бар екенiн куәландыратын дәлелдемелердi зерттеуге мiндеттi. Егер жеке кәсiпкерлiк субъектiсi мердiгердi тарту арқылы қызметтер көрсеткен жағдайда, тiкелей Орындаушының осындай қызметтер көрсеткенiн растайтын дәлелдемелер зерттеуге және бағалауға жатады.

Егер мәмiле нысанасы тауар болып табылса, онда оны өндiрудi немесе үшiншi тұлғалардан сатып алуды, оның iшiнде тауарды сатып алу және өткiзу үшiн ақы төлеудi жүзеге асыруды растайтын құжаттарды зерттеу қажет. Зерттеу және бағалау нысанасы тауарды жөнелту бойынша көлiк шығыстарын растайтын құжаттар болуы мүмкiн

ҚК-нiң 216-бабында көзделген қылмыстық құқық бұзушылық субъектiсi жеке кәсiпкерлiк субъектiлерi болып табылады, оларға кәсiпкерлiк қызметтi жүзеге асыратын азаматтар, оралмандар, резидент еместер, азаматтығы жоқ адамдар, сондай-ақ мемлекеттiк емес коммерциялық заңды тұлғаларда басқару функцияларын орындайтын адамдар жатады.

Жеке кәсiпкерлiк субъектiсi болып табылмайтын және 216-бапта көзделген iс-әрекеттi жасауға қатысқан адам тиiсiнше оны ұйымдастырушы, айдап салушы не көмектесушi ретiнде қылмыстық жауаптылықта болады.

ҚК-нiң 216-бабы бойынша ақталмайтын негiз бойынша iс бойынша iс жүргiзудi тоқтату туралы айыптау үкiмiн, қаулыны шығарған кезде, АҚ-нiң 158-бабының 2-тармағына сәйкес жалған шот-фактурамен расталған мәмiле

маңызсыз болып табылатынын соттар назарда ұстағандары жөн. Салық органдарының жалған шот-фактуралармен расталған мәмілелерге дау айту туралы талап қоюы талап етілмейді. Салықтардың тиісті сомаларын қоса есептеуді салық органы заңды күшіне енген айыптау үкімінің не іс бойынша іс жүргізуді ақталмайтын негіз бойынша тоқтату туралы қаулының негізінде жүзеге асырады, онда іс жүзінде жұмыстар орындалмай, қызметтер көрсетілмей, тауарлар тиіп-жөнелтілмей шот-фактураларды жазып беру жөніндегі тұлғаның құқыққа қарсы іс-әрекеттеріне құқықтық баға берілген.

Жеткізілмеген шот-фактураларды жазып бергені үшін қылмыстық жауапкершілікке тарту туралы үкімдер, әдетте, ҚҚС және КТС төлеу жөніндегі міндеттемеден жалтаруға бағытталған қызметтерді салық төлеушілерге көрсету үшін кәсіпорындарды бастапқыда тіркейтін тұлғаларға қатысты шығарылады. Құқыққа қайшы қызметтер мұндай тұлғалардың іс жүзінде жұмыстар мен қызметтер көрсетпей немесе тауар жеткізбей, тауарсыз бухгалтерлік құжаттарды ақшалай сыйақыға айырбастап жазуынан тұрады.

Оларды шығару жөніндегі іс-әрекеттерді соттар тауарды іс жүзінде жеткізбей (жұмыстарды орындамай немесе қызметтер көрсетпей) жасады деп таныған не сот актісінде (не қылмыстық қудалау органының ақталмайтын негіздер бойынша сотқа дейінгі тергеп-тексеруді тоқтату туралы қаулысында) тікелей аударылатын не тараптарды, "жеткізілмеген"сома мен кезеңді көрсету арқылы сәйкестендірілетін шот-фактуралар немесе өзге де бухгалтерлік құжаттар операциялар.

Іс бойынша іс жүргізуді ақталмайтын негіздер бойынша тоқтату үшін, мысалы, кінәлі адамның іс жүзінде өкінуі, рақымшылық жасау актісін шығаруы, қылмыстық жауаптылыққа тартудың ескіру мерзімінің өтуі және т.б. негіз болуы мүмкін. Осылайша, егер адам алдауға ниет білдірсе және қылмыстық жауапкершіліктен босатудың орнына жалған шот-фактуралардың үзіндісінде тану айғақтарын берсе, осындай шот-фактуралар бойынша тауарды/жұмысты/қызметті нақты алған және тиісінше ҚҚС

төленген сомасын есепке жатқызуға жатқызған салық төлеуші сотқа дейінгі тергеп-тексеруді тоқтату туралы қаулыға шағым жасауға құқылы. прокуратура органдарында немесе сотта ақталмайтын негіздер бойынша тергеу.

Осылайша, ӨЖ мақсаттары үшін жеткізілімсіз шот-фактураны (немесе өзге де бухгалтерлік құжатты) жазып беру фактісі.4 бап 264 және т.б.ҚР СК 403-бабы 1-бөлігі: (1) сот актісінде не қылмыстық қудалау органының ақталмайтын негіздер бойынша сотқа дейінгі тергеп-тексеруді тоқтату туралы қаулысында белгіленуге тиіс; (2) жеткізілімсіз шот-фактура (немесе өзге де бухгалтерлік құжат) сот актісінде тікелей көрсетіледі (қылмыстық қудалау органының ақталмайтын негіздер бойынша сотқа дейінгі тергеп-тексеруді тоқтату туралы қаулысында). немесе тараптарды көрсету арқылы сәйкестендіріледі, жеткізілімсіз операцияның сомасы мен кезеңі.

Жалған шот-фактуралардың негізгі көшірмесі бір күндік фирмаларға (сенімсіз ұйымдар) тиесілі. Мысалы, Қарағанды облысында ұйымдасқан қылмыстық топтың қызметі әшкереленді, ол бір күндік компаниялар арқылы жалған шот - фактураларды шығару бойынша іс жүзінде жұмыстар орындалмай және тауарлар жеткізілмей заңсыз қызметпен айналысқан. Сотқа дейінгі тергеу барысында екінші деңгейдегі банктердегі бақылаудағы фирмалардың шоттарынан 50 және одан да көп миллион теңге сомасындағы ақшаны кедергісіз алған 16 қатысты тұлға анықталды. Бір күндік 30 жалған компанияның қылмыстық әрекеттерінен жалпы айналымы 22 миллиардтан асты. нәтижесінде мемлекетке салық төлемеуден келген залал 7 млрд. теңгеден асты.

Осы облыста басқа ұйымдасқан қылмыстық топ іс жүзінде жұмыстар орындалмай және жеткізілместен жалған шот-фактураларды шығару жөніндегі заңсыз қызметпен айналыса отырып, 78 млрд.теңгені қолма-қол ақшаға айналдырды. Бұл салықтан жалтару мақсатында жасалды, бұл бюджетке ондаған миллиард теңгеге салықтардың түспеуіне әкелді.

Шымкент қаласында ірі сомаға қаржылық құжаттардың бұрмалануы анықталды. Ұйымдасқан қылмыстық топтың мүшелері жосықсыз салық төлеушілерге жалған шот-фактуралар жазды. Нәтижесінде қала бюджетіне төленбеген салықтар түрінде 1 млрд.243 млн. теңге жете алмады.

Алматы қаласында жеті адамнан тұратын қылмыстық топ ақшаны заңсыз қолма-қол ақшаға айналдырумен айналысқан.

Олар 2018 жылдан бастап 2020 жылға дейін коммерциялық ұйымдарға өздерінің бақылауындағы коммерциялық компаниялар арқылы жалпы сомасы 3 млрд теңгеден астам салық төлеуден жалтару бойынша қызметтер көрсеткені анықталды.

Сот үкімімен ҚР ҚК 216-бабы 3-бөлігі бойынша кінәлі деп танылып, 3 жылдан 4,8 жылға дейін әртүрлі мерзімге бас бостандығынан айырылды.

Алматы қаласында үш адамнан тұратын қылмыстық топ 2017-2019 жылдар аралығындағы кезеңде коммерциялық ұйымдарға нақты жұмыстар орындалмай, қызметтер көрсетілмей және өздеріне есеп беретін жеті коммерциялық компания арқылы жалпы сомасы 6 миллиард теңгеден астам тауарды тиеп-жөнелтпей жалған шот-фактураларды жазып беру арқылы салық төлеуден жалтару жөнінде қызметтер көрсетті.

Алматы қаласы Түркісіб аудандық сотының үкімімен үшеуі де ҚК-нің 3-бөлігінің 28-бабы, 5-бөлігінің 29-бөлігі, 3-бөлігінің 216-бабы "іс жүзінде жұмыстар орындалмай, қызметтер көрсетілмей және тауарлар тиеп-жөнелтілмей шот-фактура жазу бойынша іс-әрекеттер жасау"бойынша кінәлі деп танылды. Оларға Экономикалық қызмет саласында басшылық лауазымдарды атқару құқығынан 10 жыл мерзімге айыра отырып, 2,6 жылдан 3 жылға дейінгі мерзімге бас бостандығынан айыру жазасы тағайындалды.

Шығыс Қазақстан облысының тұрғыны 2017-2019 жылдар аралығында коммерциялық ұйымдарға есеп беретін екі коммерциялық компания арқылы іс жүзінде жұмыстар орындалмай, қызметтер көрсетілмей және тауарлар тиеп-жөнелтілмей жалған шот-фактуралар жазып беру арқылы салық төлеуден жалтару бойынша қызметтер көрсетті. Ол құрған жалған

кәсіпорындардың қызметкерлер штаты, мүлкі, қойма үй-жайлары мен өндірістік-техникалық базалары болмады және ЖШС құрылған сәттен бастап кәсіпкерлік қызметпен айналыспады, ал кәсіпорындар салық есептіліктерінде жалған және бұрмаланған деректерді көрсетті. Заңсыз әрекеттердің нәтижесінде мемлекетке төленбеген салықтар түрінде 247 млн. теңге сомасында залал келтірілді. Өскемен қаласының No2 сотының үкімімен ол ҚР ҚК 216-бабы 3-бөлігі және 28-бабы 3-бөлігі бойынша кінәлі деп танылып, үш жыл мерзімге бас бостандығынан айыру жазасы тағайындалды. Шығыс Қазақстан облысы бойынша Экономикалық тергеу департаменті қылмыстық топ 11 млрд.теңгеге жуық ақшаны қолма-қол ақшаға айналдырғанын хабарлайды."Тергеу барысында 6 адамнан тұратын адамдар тобы 2014-2018 жылдар аралығында 30 қолма-қол ақша фирмасын құрды, олар арқылы облыс аумағында заңсыз қызмет жүзеге асырылды. Фирмаларда қызметкерлер штаты да, мүлкі де, қойма үй-жайлары мен өндірістік-техникалық базасы да болған жоқ, тіркелген жерінде болған жоқ. Номиналды басшылар Қаржы-шаруашылық қызметпен айналыспады. Фирмаларда бухгалтерлік есеп және салық есептілігі болған жоқ. Іс жүзінде кәсіпорындар "Рич Ресурс" ЖШС, "ШҚО Тұмар" ЖШС, "Вос-Торг 1" ЖШС үшін тауарсыз шот-фактураларды, жүкқұжаттарды, шарттарды заңсыз жазып беру үшін, соңғыларын салық төлеуден жалтару үшін пайдаланылды. Мемлекетке келтірілген залалдың жалпы сомасы 10,8 млрд теңгені құрады. Сот үкімімен топ мүшелері түрлі мерзімге бас бостандығынан айырылды.

Осылайша, осы әрекеттің объективті белгілерінің қатарына: жеке кәсіпкерлік субъектісінің іс жүзінде жұмыстарды орындамай, қызметтер көрсетпей, тауарларды тиіп-жөнелтпей, құқыққа қарсы мақсаттарды көздейтін және азаматқа, ұйымға немесе мемлекетке ірі залал келтірген мәмілені (мәмілелерді) жасауы (оның ішінде шот-фактураны пайдалану арқылы) жатады. Заңнамалық дизайн бойынша материал құрамы. Қылмыстық құқық бұзушылық субъектісі заңда белгіленген тәртіппен жеке кәсіпкерлік субъектісі болып табылатын адам.

3. ЖАЛҒАН ШОТ-ФАКТУРАЛАРДЫ ПАЙДАЛАНУҒА БАЙЛАНЫСТЫ ҚЫЛМЫСТАР БОЙЫНША СОТҚА ДЕЙІНГІ ІС ЖҮРГІЗУДІ ЖЕТІЛДІРУ ЖӨНІНДЕГІ ҰЙЫМДЫҚ-ҚҰҚЫҚТЫҚ ҰСЫНЫМДАР

3.1 Жалған шот-фактураларды пайдалануға байланысты қылмыстар бойынша сот және тергеу практикасын талдау

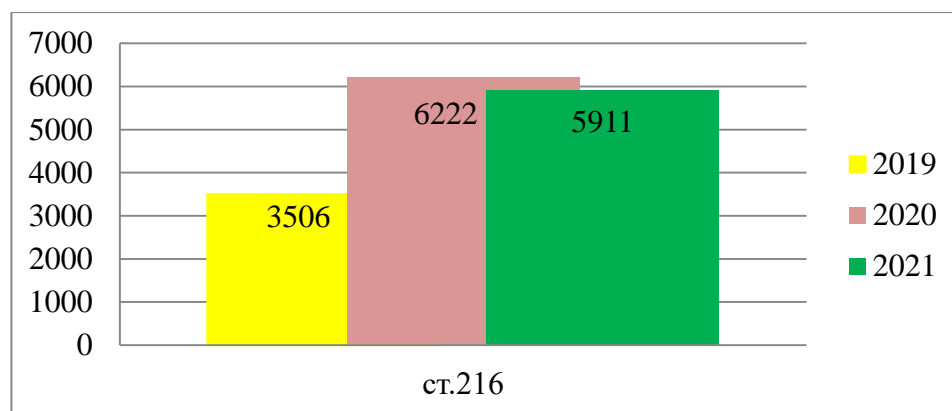
Есептік кезеңде қылмыстық істері өндірісте болған "іс жүзінде жұмыстар орындалмай, қызметтер көрсетілмей, тауарлар тиіп-жөнелтілмей шот-фактура жазу бойынша іс-әрекеттер жасау" 216-бабы бойынша құқық бұзушылықтар саны:

2019 жылы-3 506 іс,

2020-6 222 іс,

2021-5 911 іс.

Осы кезеңдегі динамика 1-суретте көрсетілген.

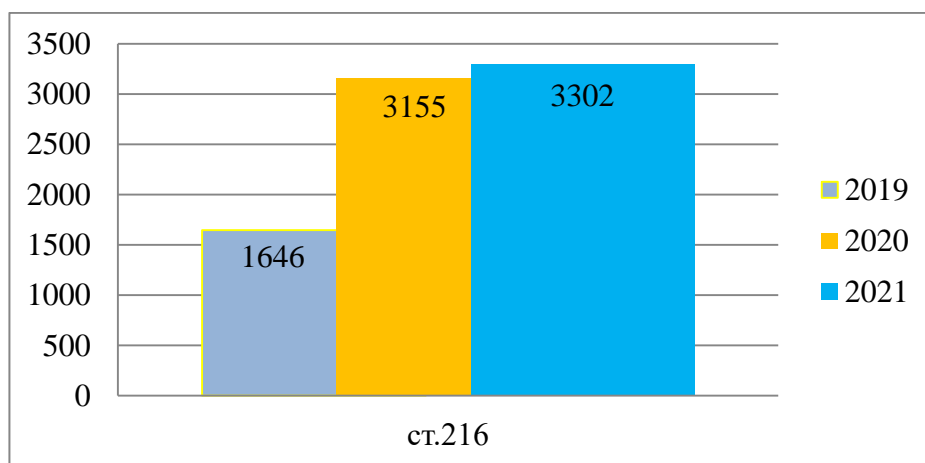

1-сурет – қылмыстық істері 2019-2021 жж. 216-бабы бойынша іс жүргізуде болған құқық бұзушылықтар саны [100]

Кестеден көріп отырғанымыздай, 2019 жылмен салыстырғанда 2020 жылы істер саны 2 716 іске немесе 43,6% - ға артты. Мұндай күрт секірудің себебі-covid-19 пандемиясы. Осы кезеңде қылмыскерлер өздерінің

қылмыстық әрекеттері жазасыз қалады деп күтіп, өздерінің мүмкіндіктерін барынша пайдаланды. 2020 жылмен салыстырғанда 2021 жылы істер саны 311 іске немесе 5% - ға азайды, бірақ елеусіз қалды.

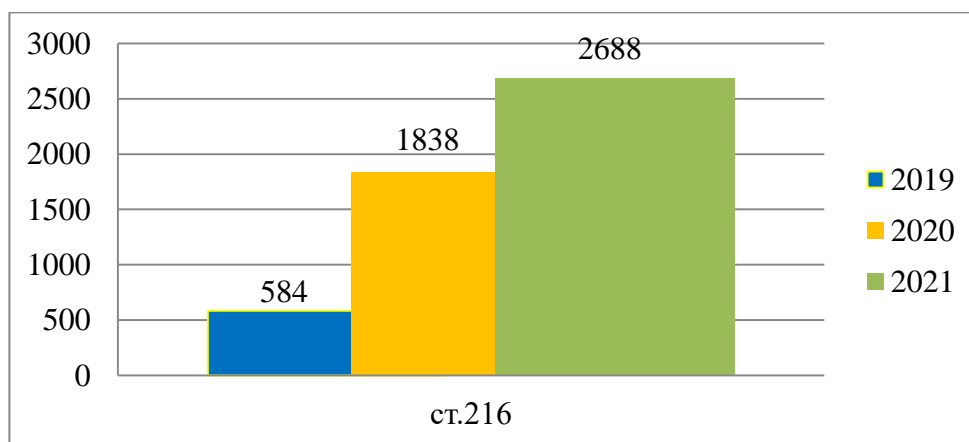
2-суретте 2019 – 2021 жылдары 216-бап бойынша есептік кезеңде СДТБТ-де тіркелген құқық бұзушылықтар санын көрсетеміз.

2-сурет-құқық бұзушылықтар саны, 216-бап бойынша есептік кезеңде СДТБТ-де тіркелгендер 2019 – 2021 жж. [100]

Графиктен көріп отырғанымыздай, мұнда динамика теріс.

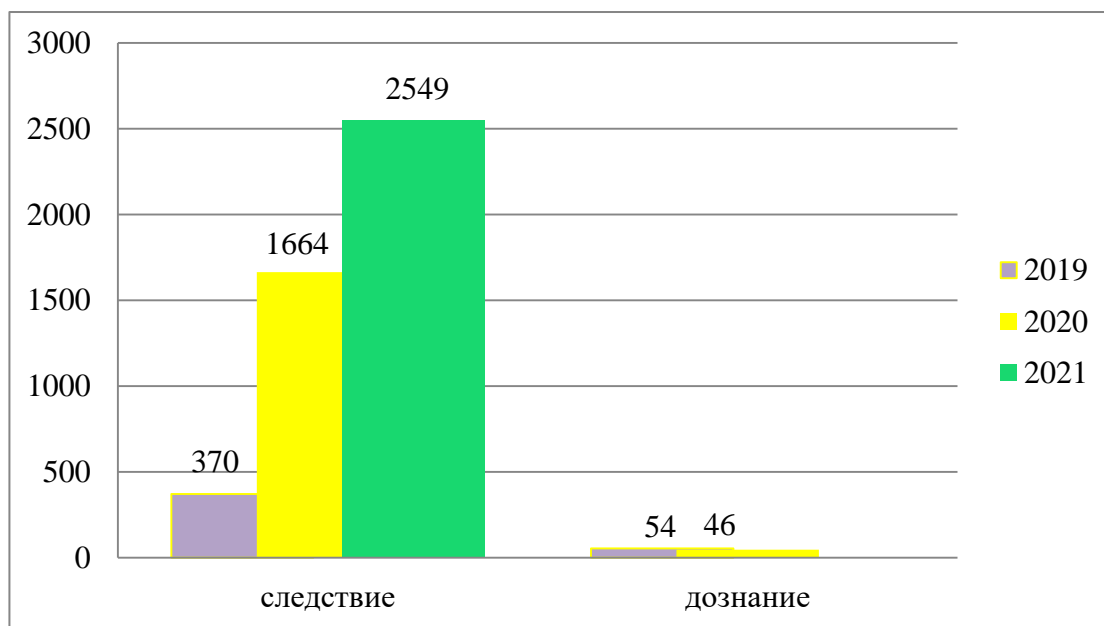
3-суретте қылмыстық істері 2019-2021 жылдары 216 – бап бойынша есептік кезеңде іс жүргізумен аяқталған құқық бұзушылықтардың санын көрсетеміз.

3-сурет – 2019-2021 жылдары 216-бап бойынша қылмыстық істері есептік кезеңде іс жүргізумен аяқталған құқық бұзушылықтар саны[100]

Кестеден көріп отырғанымыздай, 2019 жылмен салыстырғанда істер саны 1 254 іске немесе 68,2% - ға артты. 2020 жылмен салыстырғанда 2021 жылы істер саны 850 іске немесе 31,6% – ға ұлғайды. Алдыңғы графиктің нәтижесінде мұндағы динамика ұқсас.

4-суретте қылмыстық істері 2019 – 2021 жж.216-бабы бойынша есептік кезеңде сотқа жіберілген құқық бұзушылықтардың санын, оның ішінде тергеу мен анықтауды көрсетеміз.

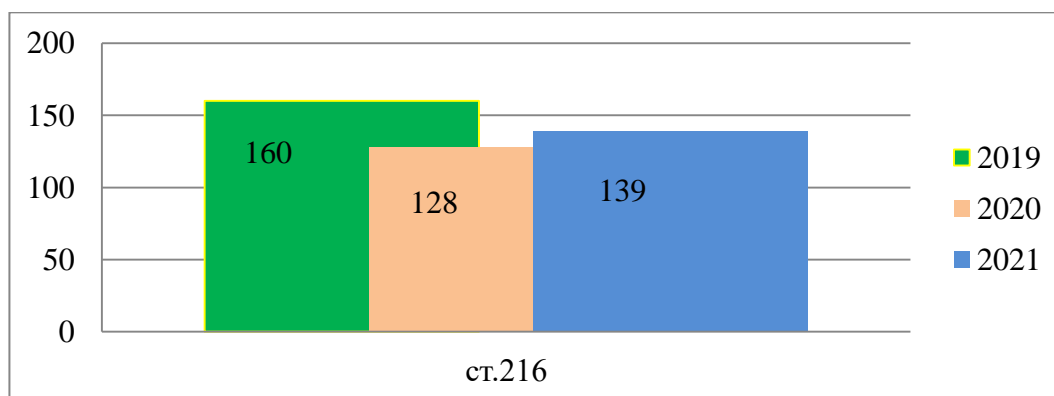

4-сурет – 2019-2021 жылдары 216-бап бойынша есептік кезеңде қылмыстық істері сотқа жіберілген құқық бұзушылықтар саны [100]

Көріп отырғаныңыздай, бұл қылмыс бойынша алдын-ала тергеудің негізгі нысаны дәл тергеу болып табылады.

Тергеу және анықтау іс жүргізу қызметінің бір кезеңінің - алдын ала тергеудің нысандары болып табылады. Олар ортақ мақсатқа жетуге және ортақ іс жүргізу міндеттерін шешуге бағытталған. Тергеу-бұл әлеуметтік қауіптің жоғарылауымен сипатталатын қылмыстарды тергеу үшін қолданылатын алдын-ала тергеудің негізгі нысаны, ал тергеу-бұл тергеуде үлкен қиындық тудырмайтын кішігірім немесе орташа ауырлықтағы қылмыстар туралы қылмыстық істер бойынша ғана рұқсат етілген алдын-ала тергеудің жеңілдетілген түрі.

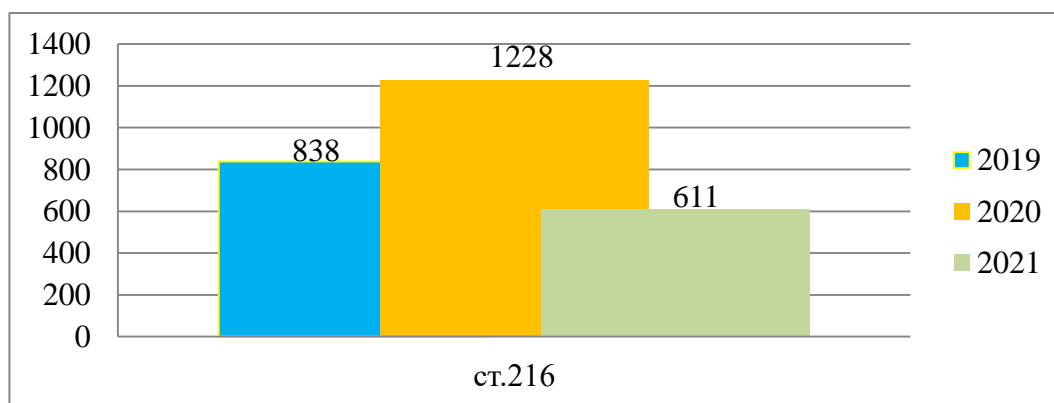
5-суретте қылмыстық істері тармақтар бойынша тоқтатылған 216-бап бойынша құқық бұзушылықтар санын көрсетеміз 3), 4), 9), 10), 11), 12) 2019 – 2021 жылдардағы ҚР ҚІЖК-нің 35-бабының 1-бөлігі және 36-бабы.

5-сурет - қылмыстық істері тармақтар бойынша қысқартылған 216-бап бойынша құқық бұзушылықтар саны 3), 4), 9), 10), 11), 12) ҚР ҚІЖК 35 – бабының 1 – бөлігі және 36 – бабы 2019-2021 жж. [100]

Алдыңғы графиктердің нәтижесінде мұндағы динамика 2019 жылмен салыстырғанда да оң.

2019-2021 жж.есептік кезеңде сотқа дейінгі тергеп – тексеру мерзімдері үзілген 216-бап бойынша құқық бұзушылықтар саны 6-суретте көрсетілген.

6-сурет – 2019-2021 жж. есептік кезеңде сотқа дейінгі тергеп-тексеру мерзімдері үзілген 216-бап бойынша құқық бұзушылықтар саны[100]

Бұл жерде есептік кезеңде сотқа дейінгі тергеп-тексеру мерзімдері үзілген 216-бап бойынша құқық бұзушылықтардың 45,4% - ын ҚР ҚПК 45-

бабы 7-бөлігінің 5) тармағы (құқықтық көмек алуға байланысты процестік әрекеттерді орындау) бойынша жағдайлар құрайтынын атап өту қажет.

2019 жылы бұл жағдайлар 387, 2020 жылы – 444, 2021 жылы-386 болды. 2020 жылмен салыстырғанда мұндай жағдайлардың саны қаралып отырған кезеңде 13% - ға азайды.

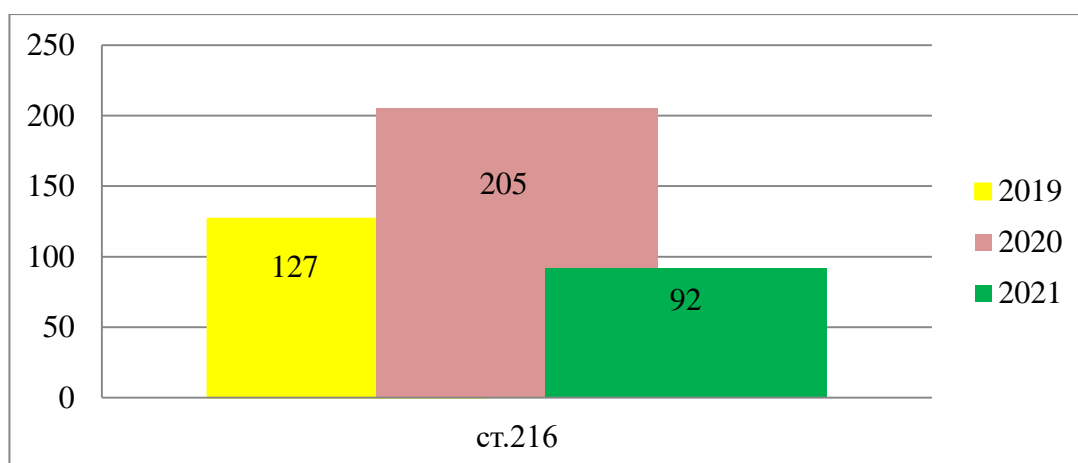
2019 жылы есептік кезеңде сотқа дейінгі тергеп-тексеру мерзімдері үзілген 216-бап бойынша құқық бұзушылықтардың 47,2% - ын ҚР ҚПК 45-бабы 7-бөлігінің 1) тармағы (қылмыстық құқық бұзушылық жасаған адамды анықтау емес) БОЙЫНША жағдайлар құрайды. Сонымен қатар, 2020 жылы бұл пайыз 56% - ға дейін өсті, ал 2021 жылы ол 23% - ға дейін төмендеді.

2019 жылы есептік кезеңде сотқа дейінгі тергеп-тексеру мерзімдері үзілген 216-бап бойынша құқық бұзушылықтардың 1,2% - ын ҚР ҚПК 45-бабы 7-бөлігінің 3) тармағы (күдікті, айыпталушы қылмыстық қудалау органдарынан жасырынған не оның болатын жері басқа себептер бойынша анықталмаған) бойынша жағдайлар құрайды. Сонымен қатар, 2020 жылы бұл пайыз 8,5% - ға дейін өсті, ал 2021 жылы ол 11% - ға дейін төмендеді.

2019 жылы есептік кезеңде сотқа дейінгі тергеп-тексеру мерзімдері үзілген 216-бап бойынша құқық бұзушылықтардың 4,2% - ын ҚР ҚПК 45-бабы 7-бөлігінің 4) тармағы (күдіктінің, айыпталушының психикасының уақытша бұзылуы немесе өзге де ауыр сырқаты) бойынша жағдайлар құрайды. Сонымен қатар, 2020 жылы бұл пайыз 2,6% - ға дейін, ал 2021 жылы 1,8% - ға дейін төмендеді.

2019 жылы 14 іс орын алды, олар бойынша есептік кезеңде ҚР ҚІЖК 45 – бабы 7-бөлігінің 2) тармағы бойынша сотқа дейінгі тергеп-тексеру мерзімдері үзілді (күдіктінің, айыпталушының Қазақстан Республикасынан тыс жерлерде болуы), бұл істердің жалпы санының 1,6% - ын құрады. 2020 жылы бұл пайыз 0,1% - ға, ал 2021 жылы 0% - ға дейін төмендеді.

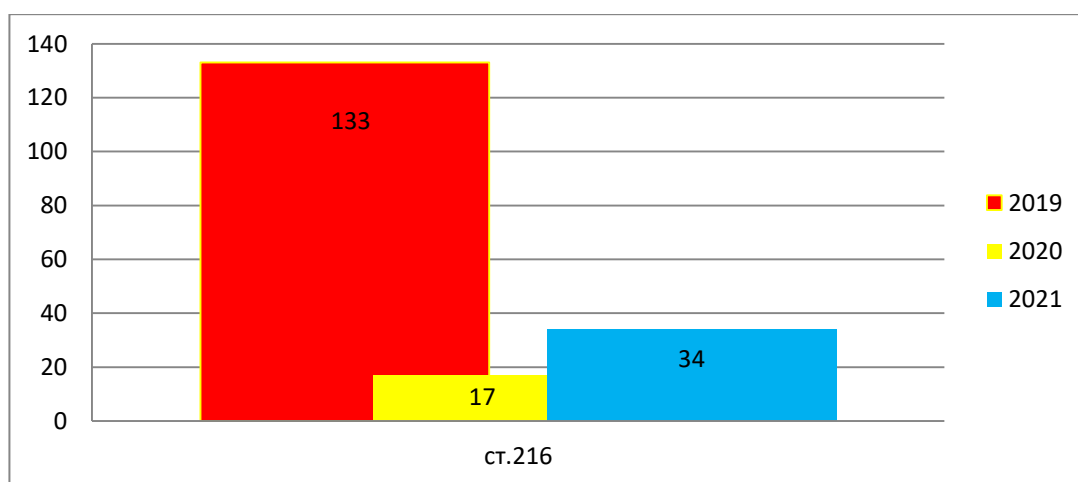
7-суретте 216 – бап бойынша тергеу мерзімі 2019-2021 жылдары аяқталған құқық бұзушылықтар саны көрсетілген.

7-сурет – 2019-2021 жылдары тергеп-тексеру мерзімі өткен 216-бап бойынша құқық бұзушылықтар саны [100]

Көріп отырғаныңыздай, 2021 жылы күрт секіріс байқалады, бұл 38%.

8-суретте 2019-2021 жылдары қоғамдық орындарда қылмыс жасалған 216 – бап бойынша құқық бұзушылықтар саны көрсетілген.

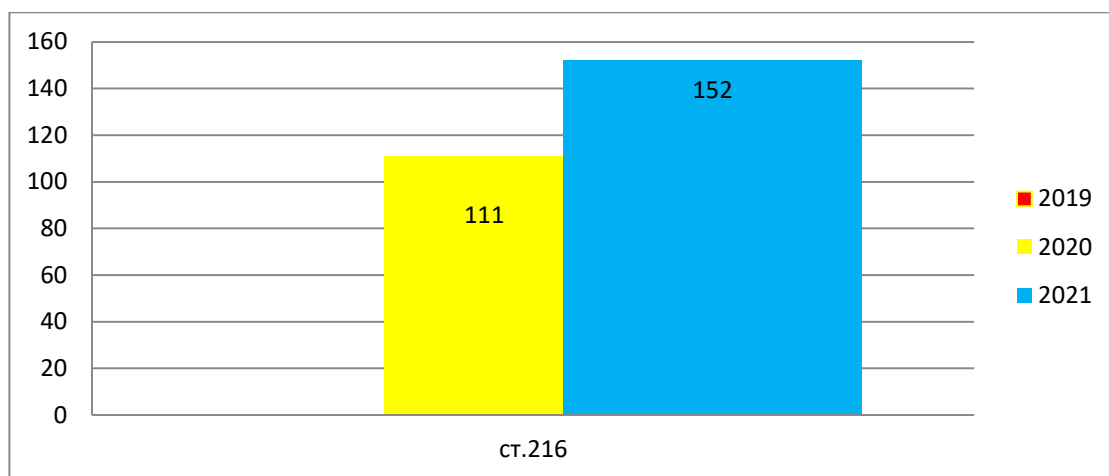

8-сурет-2019 – 2021 жылдары қоғамдық орындарда қылмыстар жасалған 216-бап бойынша құқық бұзушылықтар саны[100]

2020 жылы күрт төмендеу COVID-19 пандемиясына байланысты карантиндік шараларға байланысты болуы мүмкін.

Айта кету керек, 2021 жылы ашылмаған, қылмыстық теріс қылықтар фактілері орын алды, олардың ескіру мерзімінің аяқталуына байланысты 6 іс тоқтатылды.

9-суретте 2019-2021 жылдары адамдарға қатысты жеке өндіріске бөлінген сотқа дейінгі тіркелген тергеулердің саны көрсетілген.

9-сурет-2019 – 2021 жылдары адамдарға қатысты жеке өндіріске бөлінген сотқа дейінгі тіркелген тергеулердің саны[100]

2020 жылмен салыстырғанда 2021 жылы 41 іске немесе 27% - ға өсім байқалады.

Статистика мәліметтеріне сүйене отырып, ҚР ҚК 216-бабы бойынша қылмыс жасаған тұлғалар – 97% ҚР азаматтары. 71% ер адамдар, 29% - әйелдер.

22% - 21 - ден 29 жасқа дейін, 32,8% - 30 - дан 39 жасқа дейін, 24,2% - 40-тан 49 жасқа дейін, 16% - 50-ден 59 жасқа дейін, 4,3% - 60 жастан асқан адамдар.

Сондай-ақ, 2021 жылы 18% жағдайда істер тармақтар бойынша тоқтатылғанын атап өткен жөн 3), 4), 9), 10), 11), 12) ҚР ҚІЖК 35-бабының 1-бөлігі және 36-бабы.

81,6% жағдайда-істер сотқа жіберілді.

Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасының Құқықтық статистика және арнайы есепке алу жөніндегі комитетінің 2019 жылдан 2021 жылға дейінгі кезеңдегі деректері бойынша:

1)ҚК - нің 216 - бабының 1 - бөлігі бойынша - 16 адам сотталды (2019 жылы-7, 2020 жылы-1, 2021 жылы-8):

оның ішінде:

- бас бостандығын шектеуге – 11 (2019 ж. - 4, 2021 ж. - 7)
- айыппұл - 5 (2019 ж. - 3, 2020 ж. - 1, 2021 ж. - 1)
- айыппұл сомасы-8 581 500 тг. (2019 ж.), 1 202 500 тг. (2020 ж.), 2 525 000 тг. (2021 ж.

-белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан айыру түрінде-1 – 2021 ж.)

- шетелдікті немесе азаматтығы жоқ адамды ҚР шегінен шығарып жіберу-1 – 2021 ж.)

- 1-ге қатысты рақымшылық (сот) бойынша тоқтатылды (2019 ж.)
- сотпен тоқтатылды, оның ішінде ҚІЖК 35-бабы бойынша-14 (2021 ж.)
- 2)ҚК - нің 216 - бабының 2 - бөлігі бойынша 73 адам сотталды (2019 ж. - 35, 2020 ж. - 10, 2021 ж. - 28):

оның ішінде:

- 1 жылға дейін-1 (2021 ж.)
- 1 жылдан 3 жылға дейін-9 (2021 ж.)
- 5 жылдан жоғары 8 жылға дейін-1 (2020 ж.)
- бостандықты шектеу-44 (2019 ж. - 22), (2020 ж. - 7), (2021 ж. - 15)
- шартты түрде соттау-1 (2021 ж.)
- айыппұл - 13 (2019 ж. - 11), (2020 ж. - 2)
- айыппұл сомасы-16 520 900 тг. (2019 ж.), 6 993 200 тг. (2020 ж.)
- ең төменгі шектен төмен жаза тағайындау-2 (2019 ж.)
- сот үкім бойынша жазадан босатылғандарға рақымшылық жасау бойынша - 4 (2019 ж. - 2), (2021 ж. - 2)

-белгілі бір лауазымды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан айыру түрінде-11 – 2021 ж.)

– белгілі бір лауазымды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан өмір бойына айыру-1 (2021 ж.)

- мүлікті тәркілеу-1 – 2021 ж.)

- сотпен тоқтатылды, оның ішінде ҚК - нің 35— бабы бойынша - 32 (2020 ж. - 10), (2021 ж. - 22)

- ақталған – 7 (2019 ж.)

3)ҚК - нің 216 - бабының 3 - бөлігі бойынша - 148 адам сотталды (2019 ж. - 24, 2020 ж. - 22, 2021 ж. - 102):

оның ішінде:

- 1 жылға дейін-4 (2021 ж.)

- 1 жылдан 3 жылға дейін-36 (2019 ж. - 2), (2020 ж. - 3), (2021 ж. - 31)

- 3 жылдан жоғары 5 жылға дейін-32 (2020 ж. - 2), (2021 ж. - 30)

- 5 жылдан жоғары 8 жылға дейін-4 (2021 ж.)

– шартты түрде соттау – 69 (2019 ж. - 22), (2020 ж. - 17), (2021 ж. - 30)

- бас бостандығын шектеу-7 (2020 ж.)

- сотпен тоқтатылды – 10 (2020 ж. - 4), (2021 ж. - 6)

– ҚІЖК 35 - бабы бойынша тоқтатылды - 9 (2020 ж. - 4), (2021 ж. - 5)

- ең төменгі шектен төмен жаза тағайындау-1 (2019 ж.)

-белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан айыру түрінде – 114 (2019 ж. – 17), (2020 ж. - 18), (2021 ж. - 79)

– белгілі бір лауазымда болу немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан өмір бойына айыру-11 (2021 ж.)

- жазаны кейінге қалдыру – ҚІЖК 74-б.) - 3 (2021 ж.)

- ақталды-1

- мүлікті тәркілеу-7 (2021 ж.)

Қылмыстық статистика бойынша қорытындылар - жағдай жақсы жағына қарай шешілмейді, соңғы үш жылда талданып отырған сотталғандар мен сотталғандардың айтарлықтай азайғанын көрсетпейді.

Сонымен қатар, статистика көрсеткендей, барлық күдіктілер тиісті жазаға тартылмаған (сот үкімімен) және бұл қолданыстағы қылмыстық заңнаманы жетілдірумен тікелей байланысты.

3.2 Қолданыстағы заңнаманы жетілдіру бойынша ұсыныстар

"Бірқатар шет елдердің қылмыстық заңнамасын төменде келтірілген талдау олардың Қылмыстық кодекстерінде "жалған кәсіпкерлік" деп аталатын құқық бұзушылық құрамы жоқ екенін, бірақ нормалары бар құқық бұзушылық құрамын қамтуға мүмкіндік беретінін көрсетеді" [101].

Францияның Қылмыстық кодексінің 313-1-бабында алаяқтық үшін жауапкершілік қарастырылған, яғни. жалған есімді немесе жалған мәртебені пайдалану арқылы не нақты мәртебені теріс пайдалану арқылы не жалған тәсілдерді пайдалану арқылы қандай да бір жеке немесе заңды тұлғаны жаңылыстыруға енгізу және оны өзіне немесе үшінші тұлғаларға ақша қаражатын, бағалы қағаздарды, материалдық құндылықтарды немесе қандай да бір өзге де заттарды беретіндей етіп құлату басқа мүлік болды, қызмет көрсетті немесе міндеттеменің пайда болуына немесе одан босатуға әкелетін мәміле жасады". Францияның Қылмыстық кодексінің 313-1-бабының мұндай диспозициясы кез келген алаяқтық әрекеттерді, оның ішінде жалған кәсіпкерлікті де қамтуға мүмкіндік береді. Осыған байланысты Францияда олар "жалған кәсіпкерлік" деп аталатын әрекеттерді жеке құрамға бөле алмады

Швейцарияның Қылмыстық кодексінде де осындай норма бар. 146-бапта алаяқтық, егер біреу өзін заңсыз байыту немесе басқасын байыту мақсатында біреуді фактілерді бекіту немесе оларды жасыру немесе алдау арқылы жаңылыстыратын болса немесе олардың адасуын күшейтсе және осылайша адасушыны өзіне немесе басқасына зиян келтіретін мінез-құлыққа итермелесе, орын алады бес жылға дейінгі мерзімге бас бостандығынан айыру немесе түрмеге қамау жазаланады. Егер адам балық аулау түрінде әрекет етсе, онда жаза он жылға дейінгі мерзімге сотталған түрме немесе кемінде үш ай мерзімге бас бостандығынан айыру болып табылады

Швецияның Қылмыстық кодексінде алаяқтық туралы Ұқсас түсінік бар: "248-бап. 1. Басқа адамның алдауының пайда болуы үшін жеткілікті алдауды қолдана отырып, пайда тапқан адамдар алаяқтық жасайды, оны өзіне немесе басқа адамдарға зиян келтіру үшін мүлікке билік ету әрекеттерін жасауға итермелейді. 2. Сондай-ақ, пайда табу мақсатында ақпаратты айла-шарғы жасау немесе басқа да осындай айла-амалдарды пайдалану арқылы қолма-қол мүлікті үшінші тұлғаларға зиян келтіру үшін заңсыз беру әрекетіне қол жеткізетін адамдар алаяқтыққа кінәлі деп танылады

ГФР Қылмыстық кодексінде үш бапта жалған кәсіпкерлікке біз сияқты ұқсас белгілер бойынша іс-әрекеттердің сипаттамасы қамтылған:

1) "§ 263. Алаяқтық (1) кім өзі үшін немесе үшінші тұлға үшін заңсыз мүліктік пайда алуға ниет білдірсе, басқа адамның мүлкіне зиян келтіреді, ол жалған фактілерді мәлімдеу немесе бұрмалау немесе шынайы фактілерді жасыру арқылы жаңылыстыратын немесе қолдайтын болса, бес жылға дейін бас бостандығынан айыруға немесе ақшалай айыппұл салуға жазаланады"

2) "§ 265b. несие беру кезіндегі алаяқтық (1) компанияға немесе фирмаға несие беру туралы өтінішке байланысты, оны кәсіпорынға немесе фирмаға немесе жоқ кәсіпорынға немесе жоқ фирмаға несие шарттарын өзгертпестен немесе өзгертпестен қалдыру 1. а) қате немесе толық емес құжаттарды, әсіресе баланстарды, пайда мен залалдың есебін, мүліктік жай-күй балансын немесе қорытындыны ұсынады немесе б) кредит алушы тұлға үшін пайдалы немесе осындай өтініш бойынша шешім қабылдау үшін маңызды болып табылатын дұрыс емес және толық емес деректерді жазбаша түрде береді, немесе 2. құжаттар берілген кезде құжаттамада баяндалған немесе өтініш бойынша шешім қабылдау үшін маңызды болып табылатын шаруашылық қатынастарының нашарлауы туралы деректер туралы хабарламайды, үш жылға дейінгі мерзімге бас бостандығынан айыруға немесе ақшалай айыппұл салуға жазаланады"

3) "§ 266. Сенімге қиянат жасау өзіне заңмен берілген биліктің бұйрығын немесе мәміле бойынша басқа біреудің мүлкіне билік ету өкілеттігін немесе басқа адамға осындай әрекеттерді жасайтын немесе оған заңмен, биліктің бұйрығымен немесе мәміле немесе сенім қатынастарымен жүктелген басқа біреудің мүлкін сақтау міндетін бұзатын және мүліктік мүдделерін қорғауға тиісті адамға зиян келтіретін адамға., бес жылға дейін бас бостандығынан айыруға немесе ақшалай айыппұл салуға жазаланады"

Баяндалғанды назарға ала отырып, көлеңкелі экономика деңгейін төмендетуге және жосықсыз компаниялармен күреске бағытталған мынадай өзгерістер мен толықтырулар енгізу ұсынылады, бұл тұтастай алғанда көлеңкелі айналымды айтарлықтай қысқартуға мүмкіндік береді.

Атап айтқанда, ұсынылады:

-

Қазақстан Республикасының Қылмыстық-Процестік кодексінің 136-бабының 3 бөлігінде келесідей көрсетілген;

Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің [217](#), [218](#), [231](#), [234](#), [248](#) және [249-баптарында](#) көзделген қылмыстық құқық бұзушылықтардан басқа, экономикалық қызмет саласында қылмыстар жасады деп күдік келтіріліп, айыпталып жатқан адамдарға, осы Кодекстің [147-бабы](#) бірінші бөлігінің 4) және 5) тармақтарында көзделген жағдайларды қоспағанда, күзетпен ұстау түріндегі бұлтартпау шарасы қолданылмайды.

Көрсетілген бапты келесідей өзгерту ұсынылады;

Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің [216](#), [217](#), [218](#), [231](#), [234](#), [248](#) және [249 – баптарында](#) көзделген қылмыстық құқық бұзушылықтардан басқа, экономикалық қызмет саласында қылмыстар жасады деп күдік келтіріліп, айыпталып жатқан адамдарға, осы Кодекстің [147-бабы](#) бірінші бөлігінің 4) және 5) тармақтарында көзделген жағдайларды қоспағанда, күзетпен ұстау түріндегі бұлтартпау шарасы қолданылмайды.

Қазақстан Республикасының Қылмыстық Кодексінің 216-бабының 1 бөлігінде келесідей көрсетілген;

Мүліктік пайда алу мақсатында жеке кәсіпкерлік субъектісінің іс жүзінде жұмыстар орындалмай, қызметтер көрсетілмей, тауарлар тиеп-жөнелтілмей шот-фактура жазу бойынша әрекеттерді азаматқа, ұйымға немесе мемлекетке ірі залал келтіріп жасауы –

Көрсетілген бапты келесідей өзгерту ұсынылады;

Мүліктік пайда алу мақсатында іс жүзінде жұмыстар орындалмай, қызметтер көрсетілмей, тауарлар тиеп-жөнелтілмей шот-фактура жазу бойынша әрекеттерді азаматқа, ұйымға немесе мемлекетке ірі залал келтіріп жасауы –

ҚОРЫТЫНДЫ

ҚК-нің 216-бабының 1-бөлігіне сәйкес, жеке кәсіпкерлік субъектісінің мүлктік пайда алу мақсатында жұмыстарды іс жүзінде орындамай, қызметтер көрсетпей, тауарларды тиіп-жөнелтпей, азаматқа, ұйымға немесе мемлекетке ірі залал келтірген шот-фактура жазу бойынша іс-әрекеттер жасауы-үш мың айлық есептік көрсеткішке дейінгі мөлшерде айыппұл салуға не оның ішінде түзеу жұмыстарына не сегіз жүз сағатқа дейінгі мерзімге қоғамдық жұмыстарға тартуға не үш жылға дейінгі мерзімге бас бостандығын шектеуге не сол мерзімге бас бостандығынан айыруға жазаланады.

ҚК-нің 216-бабының 2-бөлігіне сәйкес, бірнеше мәрте саралаушы белгілері бойынша, адамдар тобының алдын ала сөз байласуы бойынша, мемлекеттік функцияларды орындауға уәкілеттік берілген адамның не оған теңестірілген адамның, не лауазымды адамның, не жауапты мемлекеттік лауазымды атқаратын адамның бес мың айлық есептік көрсеткішке дейінгі мөлшерде айыппұл салуға не сол мөлшерде түзеу жұмыстарына жазаланады, мүлкі тәркіленіп, ал 4) - тармақта көзделген жағдайларда белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан өмір бойына айыра отырып, бір мың екі жүз сағатқа дейінгі мерзімге қоғамдық жұмыстарға тартуға не бес жылға дейінгі мерзімге бас бостандығын шектеуге не сол мерзімге бас бостандығынан айыруға жазаланады.

Осы баптың бірінші немесе екінші бөліктерінде көзделген, қылмыстық топ жасаған немесе Қазақстан Кодексінің 216 баб 3 бөліг бойынша аса ірі залал келтірген іс-әрекеттер мүлкі тәркіленіп, белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан өмір бойына айыра отырып немесе онсыз жеті жылға дейінгі мерзімге бас бостандығынан айыруға жазаланады.

Жалған шот-фактураларды жазып бергені үшін жауапкершілік ҚР Қылмыстық кодексінің үш бабында белгіленген (216 - бап-"іс жүзінде жұмыстар орындалмай, қызметтер көрсетілмей, тауарлар тиеп-жөнелтілмей шот-фактура жазып беру бойынша әрекеттер жасау", 244-ші бап - "азаматтың салық және (немесе) бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдерді төлеуден жалтаруы" және 245-бап - "Салық және (немесе) бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдерді төлеуден жалтару" ҚР Әкімшілік құқық бұзушылық туралы Кодексінің екі бабында (280 - бап-"жалған шот-фактура жазу" және 280-1-бап - "Шот-фактураларды жазып беру тәртібін бұзу, сондай-ақ тауарға енгізілген тауарларды өткізуді есепке алу жүйесін бұзу").

"Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2020 жылғы 24 қаңтардағы №3 "соттардың Экономикалық қызмет саласындағы қылмыстық құқық бұзушылықтар туралы істер бойынша заңнаманы қолдануының кейбір мәселелері туралы" нормативтік қаулысына сәйкес, ҚК-нің 216-бабында көзделген қылмыстық құқық бұзушылық субъектісі болып табылатын, оларға азаматтық, қандастар, резидент еместер, азаматтығы жоқ адамдар жататын жеке кәсіпкерлік субъектілері табылады. сондай-ақ мемлекеттік емес коммерциялық заңды тұлғаларда басқару функцияларын орындайтын тұлғалар (14-т.)" [37].

"ҚК-нің 216-бабының бірінші бөлігінде көзделген қылмыстық құқық бұзушылықтың объективті жағы азаматқа, ұйымға немесе мемлекетке ірі залал келтірген мүліктік пайда алу мақсатында іс жүзінде жұмыстар орындалмай, қызметтер көрсетілмей, тауарлар тиеп-жөнелтілмей шот-фактуралар жазып беру жөніндегі іс-әрекеттер жасаудан көрінеді" [37].

"ҚК ЖП қылмыстық істерді қарау кезінде жеке кәсіпкерлік субъектісі шот-фактураны жазып беруді іс жүзінде жұмыстар орындалмай, қызметтер көрсетілмей, тауарлар тиеп-жөнелтілмей жүзеге асырғаны дәлелденуге тиіс екенін түсіндіреді. Бұл ретте сот жеке кәсіпкерлік субъектісінде меншік құқығында не жалдау құқығында және өзге де негіздерде тиісті активтердің,

ғимараттардың, көлік құралдарының, оларсыз жұмыстарды орындау және қызметтер көрсету мүмкін болмайтын материалдық және еңбек ресурстарының бар екенін куәландыратын дәлелдемелерді зерттеуге міндетті. Егер жеке кәсіпкерлік субъектісі мердігерді тарту арқылы қызметтер көрсеткен жағдайда, тікелей Орындаушының осындай қызметтер көрсеткенін растайтын дәлелдемелер зерттеуге және бағалауға жатады. Егер мәміле нысанасы тауар болып табылса, онда оны өндіруді немесе үшінші тұлғалардан сатып алуды, оның ішінде тауарды сатып алу және өткізу үшін ақы төлеуді жүзеге асыруды растайтын құжаттарды зерттеу қажет. Зерттеу және бағалау тақырыбы тауарларды жөнелту бойынша көлік шығындарын растайтын құжаттар болуы мүмкін (13-тармақ) [37].

"Іс жүзінде жұмыстар орындалмай, қызметтер көрсетілмей, тауарлар тиіп-жөнелтілмей шот-фактуралар жазып беру жөніндегі іс-әрекеттер жасау нәтижесінде келтірілген залал салық және контрагент төлеуден жалтарған басқа да міндетті төлемдер сомасы немесе кредит, кіріс, ұрланған қаражат, мүлктік пайда сомасы болып табылады. Бұл ретте төленбеген салықтар мен басқа да міндетті төлемдердің сомасы дәлелдемелер жиынтығы негізінде, оның ішінде салықтық тексеру актісімен, маманның (сарапшының) қорытындысымен және басқа да дәлелдемелермен айқындалады (18-т.).

Қазақстан Республикасы Бас прокуратурасының Құқықтық статистика және арнайы есепке алу жөніндегі комитетінің 2019 жылдан 2021 жылға дейінгі кезеңдегі деректері бойынша:

1)ҚК - нің 216 - бабының 1 - бөлігі бойынша - 16 адам сотталды (2019 жылы-7, 2020 жылы-1, 2021 жылы-8):

оның ішінде:

- бас бостандығын шектеуге – 11 (2019 ж. - 4, 2021 ж. - 7)

– айыппұл - 5 (2019 ж. - 3, 2020 ж. - 1, 2021 ж. - 1)

- айыппұл сомасы-8 581 500 тг. (2019 ж.), 1 202 500 тг. (2020 ж.), 2 525 000 тг. (2021 ж.

- белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан айыру түрінде-1 – 2021 ж.)

- шетелдікті немесе азаматтығы жоқ адамды ҚР шегінен шығарып жіберу-1 – 2021 ж.)

- 1-ге қатысты рақымшылық (сот) бойынша тоқтатылды (2019 ж.)

- сотпен тоқтатылды, оның ішінде ҚІЖК 35-бабы бойынша-14 (2021 ж.)

2)ҚК - нің 216 - бабының 2 - бөлігі бойынша 73 адам сотталды (2019 ж. - 35, 2020 ж. - 10, 2021 ж. - 28):

оның ішінде:

- 1 жылға дейін-1 (2021 ж.)

- 1 жылдан 3 жылға дейін-9 (2021 ж.)

- 5 жылдан жоғары 8 жылға дейін-1 (2020 ж.)

– бостандықты шектеу-44 (2019 ж. - 22), (2020 ж. - 7), (2021 ж. - 15)

- шартты түрде соттау-1 (2021 ж.)

– айыппұл - 13 (2019 ж. - 11), (2020 ж. - 2)

- айыппұл сомасы-16 520 900 тг. (2019 ж.), 6 993 200 тг. (2020 ж.)

- ең төменгі шектен төмен жаза тағайындау-2 (2019 ж.)

– сот үкім бойынша жазадан босатылғандарға рақымшылық жасау бойынша - 4 (2019 ж. - 2), (2021 ж. - 2)

- белгілі бір лауазымды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан айыру түрінде-11 – 2021 ж.)

– белгілі бір лауазымды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан өмір бойына айыру-1 (2021 ж.)

- мүлікті тәркілеу-1 – 2021 ж.)

- сотпен тоқтатылды, оның ішінде ҚК - нің 35– бабы бойынша - 32 (2020 ж. - 10), (2021 ж. - 22)

- ақталған – 7 (2019 ж.)

3)ҚК - нің 216 - бабының 3 - бөлігі бойынша - 148 адам сотталды (2019 ж. - 24, 2020 ж. - 22, 2021 ж. - 102):

оның ішінде:

- 1 жылға дейін-4 (2021 ж.)
- 1 жылдан 3 жылға дейін-36 (2019 ж. - 2), (2020 ж. - 3), (2021 ж. - 31)
- 3 жылдан жоғары 5 жылға дейін-32 (2020 ж. - 2), (2021 ж. - 30)
- 5 жылдан жоғары 8 жылға дейін-4 (2021 ж.)
- шартты түрде соттау – 69 (2019 ж. - 22), (2020 ж. - 17), (2021 ж. - 30)
- бас бостандығын шектеу-7 (2020 ж.)
- сотпен тоқтатылды – 10 (2020 ж. - 4), (2021 ж. - 6)
- ҚІЖК 35 - бабы бойынша тоқтатылды - 9 (2020 ж. - 4), (2021 ж. - 5)
- ең төменгі шектен төмен жаза тағайындау-1 (2019 ж.)
- белгілі бір лауазымдарды атқару немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан айыру түрінде – 114 (2019 ж. – 17), (2020 ж. - 18), (2021 ж. - 79)
- белгілі бір лауазымда болу немесе белгілі бір қызметпен айналысу құқығынан өмір бойына айыру-11 (2021 ж.)
- жазаны кейінге қалдыру – ҚІЖК 74-б.) - 3 (2021 ж.)
- ақталды-1
- мүлікті тәркілеу-7 (2021 ж.)

Қылмыстық статистика бойынша қорытындылар - жағдай жақсы жағына қарай шешілмейді, соңғы үш жылда талданып отырған сотталғандар мен сотталғандардың айтарлықтай азайғанын көрсетпейді.

Сонымен қатар, статистика көрсеткендей, барлық күдіктілер тиісті жазаға тартылмаған (сот үкімімен) және бұл қолданыстағы қылмыстық заңнаманы жетілдірумен тікелей байланысты.

Баяндалғанды назарға ала отырып, көлеңкелі экономика деңгейін төмендетуге және жосықсыз компаниялармен күреске бағытталған мынадай өзгерістер мен толықтырулар енгізу ұсынылады, бұл тұтастай алғанда көлеңкелі айналымды айтарлықтай қысқартуға мүмкіндік береді.

Атап айтқанда, ұсынылады:

-шот-фактураны жазып беруге байланысты іс-әрекет жасау мақсатын нақтылау, жазып берілген шот-фактура сомасына штрах-тың еселігін айқындау арқылы ҚК-нің 216-бабын түзету;

-Жеке тұлғаларға "бір күндік фирмаларды" құру, бизнес-сәйкестендіру нөмірлерін алу үшін бөгде тұлғаның құжаттарын ұсыну, БСН алу үшін бөгде тұлғалардың дербес деректерін заңсыз пайдалану үшін жауапкершілік белгілеу;

- жалған құжаттарды іске асырғаны үшін ұстау және күзетпен ұстау мүмкіндігін қарастыру.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың "Дағдарыс арқылы жаңару мен дамуға"атты Қазақстан халқына Жолдауы. "Параграф" анықтамалық құқықтық жүйесі.
2. Егоршин В.М., Колесников В.В. Экономикалық қызмет саласындағы қылмыс. - СПб., 2000. - 202 б.
3. Криминология / ред. В.Н. Кудрявцева және В. Е. Эминова. - М.: Заңгер, 1999. - 512 б.
4. Криминология: оқу құралы / ғылыми. ред. Н. Ф. Кузнецова. - М.: Даңғыл, 2010. - 496 б.
5. Лопашенко Н. А. Экономикалық қызмет саласындағы қылмыстар: теориялық және қолданбалы талдау // 2 с. С. 1. - М.: Юрлитинформа, 2015. - 336 б.
6. Дементьева Е.Е. дамыған нарықтық экономикасы бар елдердегі экономикалық қылмыс және оған қарсы күрес // заңдылық. - М., 1992. - № 5. - С. 5-50.
7. Сатерленд Э. ақ түсті қылмыс. - Нью-Йорк, 1949. - 272 б.
8. Кайзер Г. Криминология. Негіздерге кіріспе. - М., 1979. - 320 б.
9. Бурлаков В. Н. XX ғасырдағы Криминология. - СПб., 2000. - 554 Б.
10. Кларк Р. АҚШ-тағы қылмыс. - М., 1976. - 424 б.
11. Шур Э. біздің қылмыстық қоғам. - М., 1978. - 327 Б.
12. Свенссон Б. экономикалық қылмыс. - М., 1987. - 467 б.
13. Образцов В.А., Танасевич В.Г. қылмыстардың криминалистік сипаттамасы туралы // қылмысқа қарсы күрес мәселелері. - М., 1976. - Вып.25. - Б.94-104.
14. Богданов Б. Е. Криминалистика. - М., 1963. - 620 Б.
15. Ларков А.Н. ұрлаушының жеке басын зерттеу және алдын-ала тергеу мен сотта ұрлықтың алдын алу: реферат....канд. юрид. ғылымдар. - М., 1969. - 23 б.

16. Экономикалық қылмыстың әлеуметтануы. - М., 1988. - 256 б.
17. Яни П. С. экономикалық және қызметтік қылмыстар. - М., 1997. - 208 б.
18. Мишин Г.К. экономикалық қылмыс мәселесі. Пәнаралық оқыту тәжірибесі. - М., 1994. - 88 б.
19. Криминология: заңдылыққа арналған оқулық. жоғары оқу орындары / жалпы ред.А. и. Долгова. - М., 1997. - 484 Б.
20. Рогов И. И. Экономика және қылмыс. - Алма-Ата, 1991. - 159 б.
21. Медведев а. м. экономикалық қылмыстар: тұжырымдама және жүйе // Кеңес мемлекеті және құқығы. - М., 1992. - № 1. - С. 78-88.
22. Волженкин Б. В. экономикалық қылмыстар. - СПб., 1999. - 312 б.
23. Кузнецова Н. Ф. экономикалық қылмыстар туралы нормаларды Кодтау // Мәскеу университетінің хабаршысы. - М., 1993. - Серия 11. - С.5-23.
24. Гаухман Л.Д., Максимов С. В. экономика саласындағы қылмыстар үшін қылмыстық жауапкершілік. - М., 1996. - 290 Б.
25. Қылмыстың нысандары мен масштабындағы өзгерістер - халықаралық және ішкі. БҰҰ Хатшылығының Жұмыс құжаты. - Женева, 1975. - 36 б.
26. АҚШ-тағы экономикалық қылмыстар: ұғымдар, түрлері, таралу ауқымы // шолу ақпараты. Шетелдік тәжірибе. КСРО ИМ ГИЦ. - М, 1989. - № 11. - 89 б.
27. Abrams N. Federal Criminal Law and Its Enforcement. - Saint Paul, 1986. - 129 p.
28. Hearings before the Subcommittee on Crime of the Committee on the Judiciary. - On White Collar Crime. U.S. HR, 1979. - 223 p.
29. Шнайдер Қ. И. Криминология // пер. с нем.; жалпы. ред. және алғы сөзбен. Иванова О. Л. - М., 1994. - 502 Б.
30. Свенссон Б. экономикалық қылмыс. - М., 1987. - 467 б.

31. Біріккен Ұлттар Ұйымының қылмыстың алдын алу және қылмыстық сот төрелігі саласындағы стандарттары мен нормаларының жинағы. Әлеуметтік даму және гуманитарлық мәселелер орталығы. - Нью-Йорк, 1992. - 334 б.

32. Алауханов Е. О. Криминология. - Алматы, 2008. - 429 Б.

33. Bissengali L., Dzhansarayeva R.Ye., Lopashenko N.A., Sharipova A.B., Mukhamadiyeva G.N. Some problems of determination of «economic crime» concept // Journal of Advanced Research in Law and Economics. - Volume VIII, Winter. - 7(29). - p. 2094 - 2102.

34. (Ескі редакция) ҚР Қылмыстық Кодексі 16.07.97 № 167-І

35. "Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне жалған кәсіпкерліктің жолын кесу мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы" Қазақстан Республикасының 2009 жылғы 8 желтоқсандағы № 225-ІV Заңы

36. Қазақстан Республикасы Азаматтық кодексінің (жалпы бөлім) 157-190-баптарына өзгерістер мен толықтырулар енгізілді. 2017 жылғы 27 ақпандағы № 49-VІГ ҚР Заңымен 157-1-бап толықтырылды. Қазіргі уақытта бұл мақалалар жаңартылған редакцияда қолданылады. - PS "заңгер".

37. Қазақстан Республикасының 2014 жылғы 3 шілдедегі № 226-V Қылмыстық кодексі (02.03.2022 ж. жағдай бойынша өзгерістермен және толықтырулармен)

38. "Салық және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдер туралы (Салық кодексі)" Қазақстан Республикасының 2017 жылғы 25 желтоқсандағы № 120-VІЗРК Кодексінің 47-тарауы;

39. "Бухгалтерлік есеп және қаржылық есептілік туралы" 2007 жылғы 28 ақпандағы № 234 ҚР Заңы. - PS "заңгер".

40. "Әкімшілік құқық бұзушылық туралы" Қазақстан Республикасы кодексінің 280, 280-1-баптары. - PS "заңгер".

41. "Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне құқық қорғау жүйесін жетілдіру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар

енгізу туралы" 2017 жылғы 3 маусымдағы № 84-VI Қазақстан Республикасының Заңы. - PS "заңгер".

42. ҚР ҚІЖК-нің 187-бабының 3-1-бөлігі "Қазақстан Республикасының кейбір заңнамалық актілеріне құқық қорғау жүйесін жетілдіру мәселелері бойынша өзгерістер мен толықтырулар енгізу туралы" 2017 жылғы 3 маусымдағы № 84-VI Қазақстан Республикасының Заңына сәйкес келтірілмеген, оған сәйкес 215-бап декриминализацияланған, ал 2-Б. 5) - т. ҚР ҚК 216-сы алынып тасталды. - PS "заңгер".

43. "Жедел-іздістіру қызметі туралы" Қазақстан Республикасының 1994 жылғы 15 қыркүйектегі № 154-XIII Заңының 11-бабы 1-тармағының 4) тармақшасы. - PS "заңгер".

44. № 1-172/2018 қылмыстық іс. Алматы облысы Талғар аудандық сотының ағымдағы мұрағаты.

45. № 238/2018 қылмыстық іс. Атырау облысы Атырау қаласы № 2 сотының ағымдағы мұрағаты.

46. № 7511-18-00-1/233 қылмыстық іс. Алматы қаласы Алмалы аудандық сотының ағымдағы мұрағаты.

47. "Салық және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдер туралы (Салық кодексі)"Қазақстан Республикасы Кодексінің 400-бабы. - PS "заңгер".

48. Қазақстан Республикасының 2014 жылғы 4 шілдедегі № 231-V Қылмыстық іс жүргізу кодексі (02.03.2022 ж. жағдай бойынша өзгерістермен және толықтырулармен)

49. "Қазақстан Республикасының Азаматтық іс жүргізу кодексі" 2015 жылғы 31 қазандағы № 377-V Қазақстан Республикасының Кодексі (10.01.2022 ж. жағдай бойынша өзгерістер мен толықтырулармен)

50. Қазақстан Республикасының 2014 жылғы 3 шілдедегі № 226-V Қылмыстық кодексі (02.03.2022 ж. жағдай бойынша өзгерістермен және толықтырулармен)

51. "Салық және бюджетке төленетін басқа да міндетті төлемдер туралы (Салық Кодексі)" 2017 жылғы 25 желтоқсандағы № 120-VI Қазақстан Республикасының Кодексі (01.03.2022 ж. жағдай бойынша өзгерістермен және толықтырулармен)

52. Орыс тілінің түсіндірме сөздігі. Ред. проф. Д. Н. Ушакова. М: 1935.

53. Қазақстан Республикасының 1999 жылғы 1 шілдедегі № 409-І Азаматтық кодексі (Ерекше бөлім) (01.01.2022 ж. жағдай бойынша өзгерістермен және толықтырулармен)

54. Малашко А.П. Азаматтық құқықтағы шығындар ұғымы. <http://www.bseu.by/russian/scientific/herald/2003/2/030219.pdf>

55. Викисөздік.

56. Қазақстан Республикасының Қылмыстық кодексіне түсініктеме. Алматы: "Баспа - Норма-К" ЖШС, 2016. Б.374-376, 438-440.

57. Қазақстан Республикасы Конституциясының 35-Бабы

58. Қазақстан Республикасының Конституциясы. Ғылыми-практикалық ком-ментарий. - Астана: 2018. 268-270 Б.

59. Худяков А. И. Қазақстан Республикасының Салық құқығы. Жалпы бөлім: оқулық. - Алматы: "норма-К "баспасы" ЖШС, - 2003. 251-271 Б.

60. Малцев В. А. Салық құқығы: студентке арналған оқулық. орталар. проф.оқу. орындары бар. - М.: "Академия" баспа орталығы. 2004. С. 32-52

61. Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының 2017 жылғы 29 маусымдағы "салық заңнамасын қолданудың сот практикасы туралы" нормативтік қаулысының 3 - тармағы - "заңгер"ШС.

62. Милуков С. Ф., Колесников В. В. экономикалық қылмыстың жаңа тұжырымдамасы және бизнесмендерді жазалау жүйесі туралы/ Адал бизнес үшін. Халықаралық семинардың тезистері мен материалдары. - М, 1994. - Б.119-121.

63. Альбрехт С., Венц Д., Уильям Т. Алаяқтық. Бизнестің қараңғы жақтарына жарық сәулесі // ағылш. - СПб., 1995-400 б.

64. Ларичев В.Д. бизнес саласындағы алаяқтықтан қалай қорғануға болады: практикалық нұсқаулық. - М., 1996. - 256 б.
65. Сорокин П. әлеуметтанудың жалпыға қол жетімді оқулығы. Әр жылдардағы мақалалар. - М., 1994. - 560 б.
66. Бисенғали Л., Жансараева Р. Е. Экономикалық қызмет саласында қылмыстық құқық бұзушылық жасаған адамдардың криминологиялық сипаты // ҚазҰУ Хабаршысы. Серия заңды. - Алматы, 2017. - №1. -Б.261-264.
67. Никифоров Б.С. қылмыс объектісі. - М., 1960. - 228 Б.
68. Медведев А.М. экономикалық қылмыстар: тұжырымдама және жүйе // Кеңес мемлекеті және құқығы. - 1992. - № 1. - С. 78-87
69. В. К. Глистин қоғамдық қатынастарды қылмыстық-құқықтық қорғау проблемасы (қылмыстардың объектісі және саралануы). - Л., 1979. - 128 б.
70. Загородников Н.И. қылмыс объектісі: ұстанымды идеологизациялаудан бастап табиғи ұғымға дейін // қылмыстық саясат пен қылмыстық құқық мәселелері: университет аралық ғылыми кеңес.тр. - М., 1994. - С. 6-10
71. Красиков А.Н. Ресейдегі адам құқықтары мен бостандықтарын қылмыстық-құқықтық қорғау. - Саратов, 1996. - 211 Б.
72. Наумов А. В. Ресейдің қылмыстық құқығы. Жалпы бөлім: дәрістер курсы. - М.: БЕК, 1996. - 496 б.
73. Қылмыстық құқық. Жалпы бөлім: оқулық. - М., 1997. - 527 Б.
74. Лопашенко Н.А. Экономикалық қызмет саласындағы қылмыстар. РФ ҚК 22-тарауына түсініктеме. - Ростов н/ ж, 1999. - 384 б.
75. Трунцевский Ю.В., Петросян о. Ш. экономикалық және қаржылық қылмыстар. - М., 2009. - 311 б.
76. Мельникова В. Е. Ресей Федерациясының Қылмыстық құқығы. Жқж-бенная бөлігі. - М., 1996. - 512 б.
77. Bissengali L., Bakishev K.A., Nurbolatov A.N., Bayseitova A.T., Kegembayeva Z.A. Safety measures under the laws of countries in the Anglo-

Saxon system (United States, United Kingdom) and the Republic of Kazakhstan // Journal of Advanced Research in Law and Economics. - 2017. - Volume VII, Summer. - 4(18). - p. 744 - 751.

78. Зателепин О. К. әскери қызметке қарсы қылмыс объектісі: реферат. дисс.... канд. юрид. ғылымдар. - М., 1999. - 28 б.

79. Лаптев В.В. экономикалық құқықтың пәні және жүйесі. - М., 1969. - 175 б.

80. Ершова И.В. Экономикалық қызмет: түсінігі және сабақтас категориялармен байланысы // Lex Russica. - 2016. - № 9 (118). - С. 46-61.

81. Шишко И.В. Экономикалық қызмет саласындағы кейбір қылмыстардың мәні туралы сұраққа / / Нижний Новгород мемлекеттік университетінің хабаршысы. Н.И. Лобачевский. - Нижний Новгород, 2002. - 1-шығарылым(5). - С. 292-296

82. Шишко И.В. қылмыстық-құқықтық норманың бланкеттік диспозициясы // удмурт университетінің хабаршысы. Құқықтану. - Ижевск, 2003. - Б.187 - 198.

83. Қараханов А.Н. ұйымнан салық төлеуден жалтарғаны үшін жауапкершілік туралы қылмыстық заңның кейбір мәселелері және оны жетілдіру жолдары туралы // Ресей заңнамасындағы "қара тесіктер". - 2003. - № 4. - Б.186-204.

84. Бисенғали Л. Экономикалық қызмет саласындағы қылмыстық құқық бұзушылықтардың объективті белгілері туралы // "әлемдік экономиканың жаһандануы жағдайындағы инновациялық процестер: проблемалар, үрдістер, перспективтер" (IPEG-2017): ғылыми еңбектер жинағы. - Прага: Vedecko vydavatelske centrum "Sociosfera-CZ", 2018. - С. 83-84.

85. Кудрявцев В.Н. қылмыстарды саралаудың жалпы теориясы. - М., 2001. - 302 б.

86. Рарог А.И. қылмыстарды субъективті белгілер бойынша саралау. - СПб., 2003. - 304 б.

87. Мурадов Э. С. Экономикалық қызмет саласындағы қылмыстардың субъективті белгілері: дисс.... канд. юрид. ғылымдар. - М., 2008. - 234 б.
88. Наумов А. В. Ресейдің қылмыстық құқығы. Дәрістер курсы. Екі томдық. Жалпы бөлім. - М., 2004. - Т. - 496 б.
89. Иванов Н.Г. қылмыстық құқықтағы ниет // Ресей Әділет. 1995. - № 12. - С. 16-18.
90. Яни П. С. "ignorantia juris nocet" қағидатының ХХІ ғасырдағы экономикалық қылмыстар / қылмыстық құқық құрамдарын енгізу үшін маңызы туралы. ММУ-дағы конференция материалдары. - М., 2002. -Б.234-239.
91. Лукашов А.И. экономикалық қызметті жүзеге асыру тәртібіне қарсы қылмыстар. - Минск, 2002. - 254 Б.
92. Алексеев С.С. жалпы құқық теориясы. Т. 2. - М., 1982. - 360 б.
93. Шишко И.В. Экономикалық құқық бұзушылық: заңды бағалау және жауапкершілік мәселелері. - СПб.,2004. - 420 б.
94. Дагель П. С., Котов Д. П. қылмыстың субъективті жағы және оны құру. - Воронеж, 1974. - 243 б.
95. Шишко И. Вина және экономикалық қызмет саласындағы қылмыстар // қылмыстық құқық. - 2002. - № 3. - С. 55-61.
96. Қазақстан Республикасының Азаматтық кодексі. Жалпы бөлім. Қазақстан Республикасының Жоғарғы Кеңесі 27.12.1994 жылы қабылдаған "Параграф" анықтамалық құқықтық жүйесі.
97. Бисенғали Л., Жансараева Р. Е. Экономикалық қызмет саласында қылмыстық құқық бұзушылық жасаған адамдардың криминологиялық сипаты // ҚазҰУ Хабаршысы. Серия заңды. - 2017. - № 1. - Алматы, 2017. - Б.261-264.
98. Малшылар И., Яни П. салық қылмыстарының біліктілігі / / заңдылық. - 1998. - № 2. - С. 11-16.

99. Васильева О.Н. валюталық құндылықтарға қол сұғатын қылмыс құрамының субъективті белгілерінің ерекшеліктері // ресейлік тергеуші. - 2006. - № 11. - С. 12-15.

100. Құқықтық статистика <https://qamqor.gov.kz/crimestat/statistics> (өтініш берген күні 05.04.2022)

101. Қазақстан Республикасы Қылмыстық кодексінің 216-бабы шеңберінде көлеңкелі экономикаға қарсы іс-қимылға бағытталған қылмыстық заңнама нормаларын қолдану практикасын талдау нәтижелері бойынша анықтама. МТҚБ "парламентаризм Институты" ПВХ-дағы РМК. Нұр-сұлтан 2022 жыл.

ҚР ҚК 216-бабы бойынша қылмыстық істер бойынша жұмыс тәжірибесі бар құқық қорғау органдарының практикалық қызметкерлері мен адвокаттардан сұхбат алу парағы.

1. Сіз жалған шот-фактураларды шығарумен байланысты қылмыстық істерді тергеу, жүргізу кезінде қиындықтарға тап болдыңыз ба? Олай болса, қайсысымен?

2. Сіздің тәжірибеңізге сүйене отырып, осы қылмыстармен бірге басқа (олармен байланысты) жасалған жағдайдың типтік екенін көрсетіңіз. Егер иә болса, қандай қылмыстық әрекеттер туралы айтылады?

3. Сіздің тәжірибеңізге сүйене отырып, жалған шот-фактураларды шығаруға байланысты істер бойынша алдын ала тергеудің сапасын қалай бағалайсыз?

4. Сіздің тәжірибеңізге сүйене отырып, Құқық қорғау органдарының қызметкерлері жалған шот-фактураларды жазып беруге байланысты істерді тергеу кезінде қандай да бір қателіктерге/заң бұзушылықтарға жол беретіндігін көрсетіңіз. Егер иә болса, онда қандай?

5. Сіздің ойыңызша, жалған шот-фактураларды жазып берумен байланысты қылмыстарды тергеудің жеке криминалистикалық әдістемесін жасау қажет пе немесе ҚР ҚК 216-бабы бойынша қолда бар әзірлемелер жеткілікті ме? Егер солай болса, онда осы техниканың қандай ұсыныстарына назар аудару керек?

АНАЛИТИКАЛЫҚ АНЫҚТАМА

жалған шот-фактураларды жазып беруге байланысты қылмыстық істер бойынша жұмыс тәжірибесі бар құқық қорғау органдарының практикалық қызметкерлері мен адвокаттардан сұхбат алу нәтижелері бойынша

Зерттеу барысында біз ПО бөліністерінде кіші және аға басшы құрам лауазымдарында кемінде 5 жыл жедел және тергеу жұмыс өтілі бар ішкі істер органдарының 25 қызметкерінен, сондай-ақ жалған шот-фактураларды жазып берумен байланысты қылмыстық істер бойынша қорғауды жүзеге асыруда практикалық тәжірибесі бар, Адвокаттық қызмет өтілі бар 12 адвокаттан сұрадық. тиісті бейіннің қызметі 5 жылдан астам.

1. Сонымен, сарапшылардың 42%-ы тергеу кезінде қиындықтарға тап болды (жалған шот-фактураларды шығарумен байланысты қылмыстық істер бойынша іс жүргізу).

2. Сауалнамаға қатысқан респонденттердің 28% - ы осы қылмыстармен бірге басқа да (олармен байланысты) жасалатын жағдай тән екенін атап өтті. Осындай ілеспе (аралас) қылмыстардың ішінде: экономика саласындағы өзге де қылмыстар, ең алдымен ұрлық, парақорлық, өзге де сыбайлас жемқорлық және лауазымдық қылмыстар, өзге де ілеспе қылмыстар деп аталды.

Жалған шот-фактуралардың жазылуына байланысты қылмыстық істер бойынша респонденттердің пікірінше, осы қылмыстардың жасалу мән-жайлары әрдайым анықталмайды, ал оларды жасаған адамдар анықталмайды. Осыған байланысты осы ерекшелікті ескеретін ұсыныстар қажет.

3. Осылайша, сауалнамаға қатысқан респонденттердің 20% - ы-тергеушілер мен жедел қызметкерлер-жалған шот-фактураларды шығаруға байланысты істер бойынша алдын ала тергеудің сапасы көп жағдайда көп нәрсені қалайды деп санайды.

4. Сұрақ: "сіздің тәжірибеңізге сүйене отырып, Құқық қорғау органдарының қызметкерлері жалған шот-фактураларды жазып беруге байланысты істерді тергеу кезінде қандай да бір қателіктер/заң бұзушылықтарға жол бере ме?" барлық респонденттер оң жауап берді. Бұл ретте олар жинақталған түрде мынадай түрде ұсынуға болатын мынадай қателер / заң бұзушылықтар топтарын белгіледі: тергеуге дейінгі тексерудің ақылға қонымды мерзімінің елеулі бұзушылықтары, қылмыстық іс қозғау және одан әрі тергеу, тергеушілердің, анықтаушылардың күдіктің (айыптаудың) негізділігіне сенімсіздігінен және қылмыстық істің сот перспективасынан туындаған пассивтілігі, жедел қызметкерлерге "көп материал жинау" туралы шексіз тапсырмалар.

5. "Сіздің ойыңызша, жалған шот-фактураларды жазып берумен байланысты істерді тергеудің жеке криминалистикалық әдістемесін жасау қажет пе немесе ҚР ҚК 216-бабы бойынша қолда бар әзірлемелер жеткілікті ме?" Сауалнамаға қатысқан сарапшылардың 83% - ы оң жауап берді. Респонденттер өз ұстанымдарын негіздеу үшін келесі дәлелдер келтірді: біріншіден, "жалған шот-фактураларды шығаруға байланысты істерді тергеу" әдісі тым кең. Онымен қылмыстың барлық түрлері мен түрлерін, түрлерін толық қамту мүмкін емес. Екіншіден, заң шығарушы арнайы құрамды бөлгендіктен, сот сараптамасы арнайы техниканы жасауы керек. Мұндай әдісті жасау кезінде, олардың пікірінше, тергеу бойынша ұсыныстарға, ең алдымен, осы Қылмыстың ұйымдасқан және ұйымдасқан-жемқор түрлеріне, жалған шот-фактураларды шығаруға байланысты істерді тергеу кезінде қорлау принципін жүзеге асыруға назар аудару керек.

Бірқатар респонденттер жалпыға бірдей емес, бірақ кең таралған заңдылықты атап өтті-көбірек назар аудару, тергеушілер мен жедел қызметкерлердің кедей топтар мен орта таптың өкілдері жасаған жалған шот - фактураларды шығарумен байланысты ұсақ, жалғыз, бір жылдық фактілерге "жабысқаны".

**Құқық қорғау органдарының,
жалған шот-фактураларды жазып берумен байланысты істерді ашумен
және тергеумен айналысатын**

1.	Сіздің алдын ала тергеу органдарындағы жұмыс өтіліңіз және лауазымыңыз?	Салыстырмалы көрсеткіш (%)
	1 жылға дейін;	13
	3 жылға дейін;	11
	5 жылға дейін;	24
	Бес жылдан астам.	52
2.	ҚР ҚК 216-бабында көзделген қылмыстарды қаншалықты жиі тергеуге (ашуға) тура келді?	
	Жиі;	58
	Сирек;	19
	Өте сирек;	8
	Жоқ тура келді.	2
3.	Сіздің біліктілігіңізді қалай бағалайсыз?	
	Сапалы тергеу жүргізу үшін жеткілікті;	76
	Сапалы тергеу жүргізу үшін жеткіліксіз;	12
	Жоғары емес біліктілік;	4
	<i>Басқа (егер біліктілік жеткіліксіз болса, тергеуге дейін жол берілмес еді).</i>	
4.	Сіздің ойыңызша, ҚР ҚК 216-бабында көзделген қылмыстардың жоғары кідірісі мен	

	төмен ашылуының себебі неде?	
	Қылмыс туралы уақтылы хабарламау;	56
	Заттай дәлелдемелерді жоғалту;	52
	Құжаттар түпнұсқаларының орналасқан жерін анықтаудағы қиындық;	36
	Зерттеу қажет құжаттаманың үлкен көлемі;	8
	Өзге	-
5.	Сіздің ойыңызша, жалған шот-фактураларды шығарумен байланысты қылмыстарға қарсы тұру үшін қандай ұсыныстар қажет?	
	Қылмыстық-процестік сипаттағы;	42
	Қылмыстық-құқықтық сипаттағы;	88
	Криминалистикалық ұсыныстар;	80
6.	Сіздің ойыңызша, жалған шот-фактураларды шығаруға байланысты қылмыстарды тергеу әдістемесін жасау үшін қандай ұсыныстар пайдалы болар еді?	
	дәлелдемелер базасын қалыптастыру бойынша;	27
	тергеуді жоспарлау бойынша	27
	<i>(оның ішінде ұйымдасқан және ұйымдасқан-жсемқор типтерді тергеудің бастапқы және кейінгі кезеңдері);</i>	
	тергеу және жедел-іздігіру бөлімшелерінің өзара іс-қимылы бойынша	10

7.	Сіздің тәжірибеңізге сүйене отырып, қылмыс туралы хабарламаны тексеру мерзімін ұзарту себептерін атаңыз:	
	Біліктіліктегі қиындықтар;	15
	Іс бойынша сот перспективасының болмауы;	27
	Дәлелдемелер базасы жеткіліксіз.	58
8.	Тергеуді ұйымдастыру және жоспарлау үшін қандай ақпарат (сот сипаттамасының қандай элементтері) ең құнды екенін атаңыз:	
	Қылмыстық қол сұғушылық мәні туралы;	56
	Қылмыс тәсілі туралы;	80
	Қылмыскердің жеке басы туралы;	78
	Қылмыс жасау жағдайы туралы;	34
	Із жасау тетігі туралы;	29
	Өзге	-
9.	Бұл қылмысты ашу және тергеу кезінде қандай жедел-ізвестіру шаралары жиі жүргізіледі?	
	Сауалнама;	8
	Анықтама алу;	16
	Салыстырмалы зерттеу үшін үлгілерді жинау;	3
	Тексеру сатып алу;	8
	Заттар мен құжаттарды зерттеу;	25
	Бақылау;	33

	<p>Жеке тұлғаны сәйкестендіру;</p> <p>Үй-жайларды, ғимараттарды, құрылыстарды, жергілікті жер учаскелерін және көлік құралдарын тексеру;</p> <p>Пошта жөнелтілімдерін, телеграфтық және өзге де хабарламаларды бақылау;</p> <p>Телефон сөйлесулерін тыңдау;</p> <p>Техникалық байланыс арналарынан ақпаратты алу;</p> <p>Өзге ОРМ</p>	<p>-</p> <p>5</p> <p>-</p> <p>-</p> <p>-</p> <p>-</p>
10.	Сіз қылмыстың осы түрін тергеу барысында тергеу, басқа да іс жүргізу әрекеттерін жүргізуде қиындықтарға тап болдыңыз ба?	
	Ия;	62
	Жоқ.	38
11.	Сіздің тәжірибеңізге сүйене отырып, қорғаныс тарапынан тергеуге қарсы тұрудың ең көп таралған әдістерін көрсетіңіз:	
	Көрінеу жалған айғақтар беру;	22
	Айғақтар беруден бас тарту;	18
	Сатып алу, қорқыту, бопсалау, зорлық-зомбылық арқылы процестің басқа қатысушыларына әсер ету;	16
	Ашу және тергеу субъектілеріне әсері;	13
		13

	<p>Шақыру бойынша құқық қорғау органдарына келмеу;</p> <p>Өзінің лауазымдық жағдайына және / немесе әлеуметтік мәртебесіне байланысты тергеудің барысы мен нәтижелеріне ықпал ете алатын құқық қорғау органдарының, мемлекеттік билік органдарының қызметкерлері қатарындағы адамдардың ықпал етуі;</p> <p>Дәлелдемелерді бұрмалау.</p>	<p>10</p> <p>8</p>
12.	Сіздің тәжірибеңізге сүйене отырып, Құқық қорғау органдарының қызметкерлері қателіктер/заң бұзушылықтарды тергеуге қатыса ма, жоқ па, соны көрсетіңіз:	
	<p>Иә, орын бар;</p> <p>Жоқ, әдетте рұқсат етілмейді;</p> <p>Өзге</p>	<p>78</p> <p>22</p> <p>-</p>
13.	Тергеушілер (анықтаушылар) тергеу кезінде қандай типтік бұзушылықтар мен қателіктер жібереді деп ойлайсыз?	
	<p>Процестік құжаттарды жасаудағы бұзушылықтар;</p> <p>Тергеудің әртүрлі кезеңдерінде тактикалық тәсілдерді іске асырудағы қателер;</p> <p>ҚІЖК бұзушылықтары</p> <p>жүзеге асыру кезінде тергеу және өзге де әрекеттер;</p>	<p>47</p> <p>45</p> <p>3</p>

	Қылмыстық істі негізсіз қозғау;	34
	Әрекетті саралаудағы қателер;	45
	Қылмыстық іс бойынша іс жүргізудің қисынды мерзімін бұзу;	38
	Әртүрлі іс жүргізу құжаттарындағы деректердің сәйкес келмеуі	65
14.	Сіздің ойыңызша, тергеудің қай кезеңінде көптеген бұзушылықтарға жол беріледі (алдыңғы сұрақта көрсетілген)?	
	Бастапқы кезең (тергеу, жедел-ізвестіру және өзге де іс-қимылдарды, тергеу нұсқаларын ұсынуды және т. б. қамтитын)	25
	Келесі (айыпталушылардан, куәлардан жауап алуды, көзбе-көз ставкаларды, қайта қарау мен тінтуді, "екінші кезек" деп аталатын сараптамаларды жүргізуді және т. б. қоса алғанда);	53
	Қорытынды (жекелеген іс жүргізу әрекеттері, оның ішінде айыптау қорытындысын жасау және т.б.).	22
15.	Жас тергеушіге жалған шот-фактураларды шығару туралы істерді тергеуде қателіктер жібермеу туралы ескерту керек деп елестетіп көріңіз. Сіз оған қандай ұсыныстар беретініне назар аударар едіңіз (егжей-тегжейлі жауап беруді сұраймыз)?	

Қолданыстағы заңнаманы сақтау	10
Осы санаттағы қылмыстарды тергеу бойынша әдістемелік ұсынымдарды зерделеу;	13
Аға әріптестермен кеңесу;	15
Тергеу әрекеттерін жүргізуге жауапкершілікпен қарау, қолданыстағы қылмыстық іс жүргізу заңнамасын бұзбау;	13
Пара алмау;	18
Тергеу әрекеттерін жүргізу барысын алдын ала жоспарлауға;	15
ЖІШ барысында алынған ақпараттың дұрыстығын тексеру;	8
Дәлелдемелік базаның жеткіліктілігін бағалау;	8
Істі тергеуге жауапкершілікпен қарау.	8